

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

A

VYSOKÁ ŠKOLA EKONOMICKÁ V PRAZE

FAKULTA MANAGAMENTU V JINDŘICHOVĚ HRADCI

Bakalářská práce

Dagmar Nováčková
2013

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

A

VYSOKÁ ŠKOLA EKONOMICKÁ V PRAZE

FAKULTA MANAGAMENTU V JINDŘICHOVĚ HRADCI

Matriky, jejich historie, současnost a odkaz budoucím generacím

Autor:	Dagmar Nováčková
Vedoucí práce:	doc. JUDr. Jan Hejda, Ph.D.
Studijní program:	Sociální pedagogika Specializace bezpečnostně právní
Datum odevzdání:	16.01.2013

Matriky, jejich historie, současnost a odkaz budoucím generacím

**Registration of the newborn citizens of the
country, the history of our organization, as well
as the present and future of the upcoming
generations.**

Jméno studenta: Dagmar Nováčková

Číslo studenta: P090058

Studijní program: B7507 Specializace v pedagogice

Studijní obor: Sociální pedagogika

Vedoucí práce: Doc. JUDr. Jan Hejda, PhD.

Téma bakalářské práce:

Matriky, jejich historie, současnost a odkaz budoucím generacím

Registration of the newborn citizens of the country, the history of our organization,
as well as the present and future of the upcoming generations.

Prohlášení

Prohlašuji, že bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění, souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě, elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Jindřichově Hradci, dne 16.1.2013

.....

podpis

Anotace

Bakalářská práce mapuje historii matrik, současné fungování a hodnotí důležitost a potřebnost matrik pro sledování běhu života každého jedince. Matrika provází občana po celý život, od jeho narození přes uzavření manželství, narození jeho dětí až po úmrtí. Práce popisuje celý systém vedení matrik, což je evidence nejdůležitějších mezníků v životech lidí zapisovaných do matričních knih a sbírek. Popisuje vývoj matrik od jejich vzniku, tj. od nejstarších dochovaných zmínek předchůdců matrik až do současnosti, která se řídí zákonem 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení, ve znění pozdějších předpisů.

Práce charakterizuje jednotlivé postupy a úkony matrikářů při vydávání matričních dokladů a zápisů do matričních knih a sbírek. Specifikem je administrativní činnost, znalosti a dovednosti zaměstnanců pověřených vedením matrik na matričních úřadech. Dokládá, že vedení matrik je velice složitá a hlavně zodpovědná práce.

Klíčová slova: genealogie, matrika, matriční úřad, matriční událost, matriční doklad

Annotation

Bachelor thesis traces the history of the registries, the current operation and evaluates the relevance and need for registries to monitor the course of life of each individual. Registry accompanies every citizen throughout his life, from his birth, through marriage, the birth of his children to death. The thesis describes the whole management system of registries, which record the most important milestones in the lives of people registered in the registry books and collections. It describes the development of registries from their inception, i.e. from the oldest references to registries predecessors to the present, which is governed by Act 301/2000 Coll., on registries, name and surname, as amended.

The thesis describes various procedures and actions of registrars issuing registry documents and entries in the registry books and collections. A specific feature is the administrative work, knowledge and skills of employees authorized to hold office records in registry offices. It demonstrates that keeping of registries is very complex and most responsible job.

Keywords: genealogy, registry, registry office, registry event, registry document

Obsah

1 ÚVOD	10
2 HISTORIE	12
2.1 Historický vývoj matrik v Evropě	12
2.2 Historický vývoj matrik v Čechách	14
2.2.1 Matriky v průběhu staletí.....	16
2.2.2 Ukázka předpisu podle římského rituálu svatební matriky:	22
2.2.3 Ukázka předpisu podle římského rituálu křestní matriky:	22
2.2.4 Ukázka předpisu podle římského rituálu úmrtní matriky:	22
2.3 Matrika narození, oddavek a úmrtí a jejich historie	24
2.3.1 Matrika narození.....	24
2.3.2 Matrika oddavek.....	24
2.3.3 Matrika úmrtí.....	25
3 SOUČASNOST.....	26
3.1 Převedení matrik do správy státu.....	26
3.2 Rozdíly ve vedení matrik církvemi a státem	27
3.3 Současná právní úprava na úseku matrik.....	28
3.4 Působnost a místní příslušnost na úseku matrik	29
3.5 Obecné zásady pro vedení matrik.....	30
3.6 Sbírka listin.....	31
3.7 Doba uložení matričních knih a sbírky listin.....	32
4 Zákon č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení.....	33
4.1 Změny oproti předchozí právní úpravě.....	33
4.2 Kniha narození	33
4.2.1 Údaje zapisované do knihy narození	34
4.2.2 Doklady předkládané k zápisu do knihy narození	34
4.2.3 Určení otcovství.....	35
4.2.4 Osvojení.....	35
4.3 Kniha manželství	36
4.3.1 Údaje zapisované do knihy manželství.....	36
4.3.2 Doklady potřebné k uzavření manželství	37
4.3.3 Způsob a podmínky pro uzavření platného manželství	38
4.3.4 Dohoda o příjmení po uzavření manželství	39
4.3.5 Okolnosti vylučující uzavření manželství	39
4.3.6 Uzavření manželství zástupcem	40
4.4 Kniha úmrtí.....	40
4.4.1 Údaje zapisované do knihy úmrtí	40
4.4.2 Podklady pro zápis úmrtí a místní příslušnost	40

4.5 Kniha registrovaného partnerství.....	41
4.5.1 Údaje zapisované do knihy registrovaného partnerství	41
4.5.2 Způsob a podmínky pro uzavření registrovaného partnerství.....	41
4.5.3 Okolnosti vylučující vstup do partnerství.....	42
4.5.4 Doklady potřebné k prohlášení o registrovaném partnerství	43
4.6 Zvláštní matrika.....	43
4.7 Jméno a příjmení	46
4.7.1 Jméno	46
4.7.2 Příjmení	50
5 ZÁVĚR – Význam matrik.....	56
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	59
SEZNAM PŘÍLOH.....	60

Poděkování

Touto cestou bych chtěla poděkovat vedoucímu bakalářské práce doc. JUDr. Janu Hejdovi, Ph.D. za odborné vedení a metodickou pomoc při zpracování zadaného tématu. Paní Ludmile Hajíčkové, matrikáře, za podporu, cenné rady a poskytnuté informace, které mi velkou měrou napomohly při zpracování této práce.

1 ÚVOD

Za téma bakalářské práce jsem se rozhodla vybrat si problematiku matrik, její historii, současnost a budoucí význam pro nadcházející generace. Mým cílem je zpracovat tuto tematiku tak, aby byla pojata jak z historického, současného, tak i budoucího hlediska. Tímto bych ráda dosáhla všeobecného pochopení významu matrik v minulosti, dnes i v budoucnosti.

Matriky sahají hluboko do naší minulosti. První doklady o předchůdcích matrik pocházejí ze středověku, dále tuto historii doplňují farní matriky a až po nich se objevují matriky podobné těm, které známe dnes. Z počátku byly matriky vedeny církvemi, např. římsko-katolická, židovská, bez vyznání, československá husitská než bylo toto vedení ponecháno civilním soudům, následně národním výborům a později obcím. Během dlouhého historického vývoje procházely matriky neustálými změnami až do podoby, kterou známe dnes.

V současné době jsou matriky a matriční záležitosti jednou z velice důležitých složek vnitřní správy. Správu ve věcech matrik vykonávají orgány pověřené ministerstvem vnitra. V obci jsou to obecní úřady, ve městech městské úřady a jsou to také úřady městských částí či obvodů ve statutárních městech. Matriční agenda se řídí zákonem č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů ve znění pozdějších novel. Tento zákon popisuje jak záležitosti týkající se matrik, také se zabývá problematikou jména a příjmení a zvláštní matriky, popisuje činnost příslušných orgánů, které vykonávají matriční záležitosti, práva a povinnosti občanů České republiky a jiné skutečnosti, kterými jsme povinni se řídit, či oprávněním domáhat se práv.

V kapitole jména a příjmení se opět krátce věnuji historickému vývoji a následně současné právní úpravě. Kapitola zvláštní matriky obsahuje pouze zpracování současné právní úpravy.

Význam matrik pro budoucnost a její generace spatřuji za prvé v tom, že každý, kdo má toto právo, se může na matrikáře obrátit s otázkami, kde a kdy se narodil, nebo se může takto informovat o svých příbuzných. Vedle tohoto významu existuje také význam pro genealogii a někteří z nás, kteří prostřednictvím

zachovalých matrik uschovaných ve státních oblastních archivech, se mohou touto cestou dopátrat vlastní minulosti. Tematikou jako je genealogie se zabývám na konci své bakalářské práce, a tímto ji i zakončuji.

2 HISTORIE

2.1 Historický vývoj matrik v Evropě

Předchůdce matrik nalezneme již u starověkých Egypťanů, kteří rozuměli statistice a používali jmenné registry. Také Římané měli seznamy narozených, zemřelých a jmenovitě u křesťanských mučedníků. Některé prameny uvádějí, že se zapisoval i vstup do manželského svazku. Bohužel o těchto nejstarších matričních zápisech víme velmi málo.

Význam dnešního slova „matrika“, z latiny libri paroeciales, z němčiny Kirchenbücher, je velice rozmanitý. V Anglii se nazývají v 13. a 14. století parish registers, parish books. V době Rakouska – Uherska se jim říkalo jednoduše matriky, ve Švédsku to byly ministerské knihy, francouzsky matricules. V minulosti se nazývaly také libri ecclesiastici – to byly knihy, které obsahovaly seznamy svátků, inventáře či farní matriky, farní registra.

Později farními knihami byly seznamy osob, které se účastnily některých ze svátostných úkolů jako například křest, biřmování, oddání a pohřeb. Některé z těchto knih se dochovaly dodnes. Tyto farní knihy jsou starší a časově předcházejí naše matriky, se kterými se setkáváme dnes. Poprvé o matrikách mluví lateránský koncil roku 1137, který zavedl spravování matrik do rukou církve. Takto církevní předpisy předcházely státním předpisům po mnoho staletí.

Ve středověku i církve zakládaly tzv. libri vitae – „knihy života“. Zapisovali se do nich žijící nebo zemřelí biskupové, mučedníci a jiní zemřelí „dobrodinci církve“. Farnosti a kláštery také zakládaly tzv. nekrologia a morilogia – „knihy mrtvých“. Pro nedostatek osobních údajů vedených církví si šlechta vypomáhala vlastními rodinnými seznamy. Později tyto seznamy zakládali i bohatší měšťané. Ve středověku se setkáváme i s prvními pokusy o sčítání lidu.

Mezi nejstarší dochované matriky patří 1. Křestní matrika z roku 1308 ve Francii a úmrtní a oddací matriky z roku 1335-36. Dále se zachovaly i v Itálii z konce 14. Století, ve Španělsku, Portugalsku, Německu a Nizozemsku. Nejstaršími českými matrikami jsou matrika z roku 1432 v Korutanech ve Twengu, v Kostnici z roku 1463 a v Praze na farním úřadě u svatého Tomáše z roku 1500.

I když se v románských státech vyskytují matriční knihy již dříve, 1. oficiální směrnice ohledně matrik vydala římsko – katolická církev teprve 11. 11. 1563 na 24. sezení koncilu Tridentského. Od té doby museli faráři zakládat dvě knihy – „knihu o udělování svátosti křtu“ a „knihu o stavu manželském“ – dnes by se jednalo o matriku narozených a oddaných. Po tridentském koncilu se výskyt matrik zmnohonásobil. Do matrik se zapisovaly pouze údaje o křtu, oddání a úmrtí. Často se podle matriky a podle toho, co je v ní zapsáno, usuzovalo o mravnosti člověka. Dočetla jsem se z jednoho pramene, že pokud se narodilo nemanželské dítě, tak bylo v matrice označeno jako například „neřádně zplozený“ a v kolonce pro jméno bylo označení „parchant“.

V 17. a 18. století byly již matriky zavedeny ve všech kulturních evropských státech a začaly se využívat jako pramen pro studium statistiky, eugeniky a o lidské společnosti vůbec. Podoba a způsob psaní matrik byly stále více ovlivňovány civilními úřady. Matriky, které doposud byly v zájmu církevních úřadů, byly nyní formovány vládními nařízeními. V této době se objevuje s matrikami související kancelářská práce zatěžovaná stále novými předpisy.

Matriky se ubírají dvojím směrem – nábožensko-církevním a civilním. Roku 1539 francouzský král František I. vydal zákon, který přiznal vedení matrik civilním soudům. Vyvlastnil matriky z církevního vedení do vedení světských úřadů. Roku 1792 a roku 1800 se začaly zakládat civilní matriky, které vedli starostové obcí a jejich úředníci. Církevní matriky byly podrobeny vědeckým a historickým zájmům. Těmito dokumenty se v současnosti zabývají instituty jako Genealogicko-statistická centrála v Dánsku, Akademie ve Švédsku a státní archivy v Meklenbursku a Oldenbursku.

2.2 Historický vývoj matrik v Čechách

Současný systém farní správy v zemích bývalé Rakouské monarchie pochází z doby církevních reforem císaře Josefa II. v 80. letech 18. století. Reformy narušily činnost řádů, spolků a církevního školství, ale z farností naopak učinily základ veřejné správy a poskytly farním kněžím hmotné zabezpečení. Vznikly nové farnosti a byla reorganizována biskupství, dělení farností a vikariátů vycházelo ze správního (politického) dělení země.

Dekretem platným od 1. května 1781 Josef II. prohlásil církevní matriky veřejnými knihami, katolická církev je poté vedla v jakési přenesené či svěřené pravomoci státu a podléhala státnímu dozoru, a to až do roku 1949, kdyby byly zákonem 268/1949Sb., převedeny na stát a jeho národní výbory. Lidé jiných vyznání museli být po roce 1781 zapisováni do katolických matrik, evangelické sbory získaly oprávnění vést matriky dekretem dvorské kanceláře z listopadu 1829, avšak povinnosti zápisu do katolických matrik byli evangelíci zbavení teprve tzv. Provizorním nařízením v roce 1849. Židovské rabináty byly povinny vést matriky narozených chlapců od roku 1766 a dívek od roku 1783, od roku 1784 i matriky sňatků a úmrtí, ale za veřejné knihy byly uznány až zákonem z 10. července 1868. Od roku 1870 byly u okresních úřadů vedeny tzv. civilní matriky, do nichž byli zapisováni lidé, kteří se nehlásili k žádnému státem uznanému vyznání (tzn. osoby bez vyznání).

Matriky patrně vznikly ve středověku jako seznamy šlechty, včetně povinností vůči panovníkovi zejména dávek a počtů ozbrojenců, které mu mají poskytnout. Později k nim přibýly matriky studentů na univerzitách. Zde snad vznikly i pojmy imatrikulace (zápisu) a exmatrikulace (vyřazení absolventa) v jejich dnešním významu. S postupující byrokratizací společenského života rostl i počet a význam podobných úředních seznamů, kterým se někde říkalo také matriky. V některých zemích to byly matriky kostelů, později úředních místních jmen (v ČSR od roku 1920) a podobně.

Matriky narození, sňatků a úmrtí se někde vedly už od středověku, všem farářům to však nařídil až Tridentský koncil roku 1563. Nicméně se zdá, že i panovníkovi, o tom se toto nařízení prosazovalo poměrně pomalu a v zemích Koruny české se farní matriky běžně dochovaly až od poloviny 17. století. Reformy

Josefa II. z let 1781 a 1784 zavedly jednotné vedení matrik (před touto reformou byla podoba matrik značně roztržštěná). Ukládaly také povinnost vést matriky protestantským farním úřadům a rabínům židovských obcí, od roku 1869 vedly matriku pro osoby bez vyznání obecní úřady. Teprve v 50. letech 20. století se zavedla obecná a povinná veřejná matrika pro všechny a farní matriky ztratily právní význam.

Matriky se dělí podle doby, pro kterou byly/jsou vedeny, na tzv. živé a mrtvé. Živé matriky se nacházejí na matričních úřadech (zhruba 100 let), mrtvé matriky pak v jednom městském (Archiv hlavního města Prahy), pěti státních oblastních (v Praze, Plzni, Třeboni, Zámrsku a Litoměřicích), dvou zemských (v Brně a Opavě) archivech. Židovské matriky jsou uloženy v Národním archivu v Praze, vojenské matriky pak ve Vojenském historickém archivu.

Matriky uložené v archivech, jsou na rozdíl od těch na úřadech přístupné široké veřejnosti, protože se na ně vztahuje zákon o archivnictví a ne zákon o matrikách.

Kdy vznikly matriky nelze přesně říci. Vznik se všeobecně datuje do doby, kdy vznikly fary a farní organizace a kdy bylo farářům uloženo, aby vedli o svých věřících zápisy. U nás byla farní organizace zaváděna ve 12. století.

„Dr. Bartůněk uvádí, že lateránský koncil roku 1137 předpokládá již vedení matrik.“¹

„Podle Speidela stanovil pařížský koncil roku 1212 povinnost vést matriky.“²

Základní církevní směrnice byly však vydány až na tridentském koncilu roku 1563 při reformě otázek manželských. Každý farář vedl knihu, do které zapisoval jména snoubenců a svědků, den a místo sňatku a den křtu, jméno křtěnce a jeho kmotrů. U nás bylo vedení matrik podpořeno nařízením olomoucké synody

¹ Časopis rodopisné společnosti v Praze,

² Joh. Jak. Speidelius, Speculum observationum et notabilit juris, Norimberk, 1683

v roce 1591 a roku 1605 pražské synody. Roku 1614 byly teprve zavedeny matriky zemřelých na základě popudu papeže Pavla V. – „kněžský obřadář zvaný Rituale“³

Tyto tři knihy – svatební, křestní a úmrtní – musel vést každý farář pro svůj obvod.

2.2.1 Matriky v průběhu staletí

1563	tridentský koncil nařídil vedení matrik
1591	olomoucká synoda nařídila vedení matrik v českých zemích
1605	pražská synoda znovu nařídila vedení matrik (důležité pro pražskou arcidiecézi)
1614	římský rituál předepsal formulář matričního zápisu (vůbec první předpis - u nás nebyl dodržován)
1631	pražský arcibiskup kardinál Arnošt Harrach nařídil reformu církevní správy, v rozhodující většině farností se zavedly matriky
1650	založení nových farností, ač se na tom usnesl sněm, se pro nedostatek kněží nerealizovalo

³ Henry Pohanka, Sám proti toku času aneb s genealogií k vlastním kořenům, str. 67, Litvínov, DIALOG, 2002

1685	pražská synoda nařídila duchovním, aby sami zapisovali do matrik - podle několika písářských rukou v matrice nebylo zřejmě zcela dodržováno
1712	pražská konzistoř nařídila revize matrik a jejich ochranu, což bylo úkolem vikářů
1760	nařízení pražské konsistoře zavedlo jednotnou latinskou formu matričního zápisu (nedodržovalo se, objevuje se i čeština či němčina). Formule vychází z římského rituálu a byla doplněna o poddanskou příslušnost rodičů křtěných a oddaných
21. 7. 1766	židovským synagogám bylo nařízeno vést matriky narozených chlapců
1768	vojenským duchovním bylo nařízeno vedení vojenských matrik
70. léta	státní nařízení umožnilo bezplatný zápis křtu, zakázalo psát jména po chalupě a jména nemanželských otců
10. 3. 1770	nejvyšší reskript nařídil duchovním zasílat čtvrtletně krajským hejtmanům výkazy ze všech druhů matrik s odkazy na čísla domů

6. 10. 1770 nařízení pražské konsistoře vést matriky na formulářích s rubrikami, které vydala arcibiskupská tiskárna
1. 5. 1781 matriky prohlášeny za veřejnou listinu; od této doby je také důsledně psáno datum narození a úmrtí a nikoliv jako předtím datum křtu a pohřbu (sloužily skutečně jen církevním účelům)
- 13.10.1781 toleranční patent - počátek evangelických nekatolických (jen státem uznaných) církví a jejich matrik, které však byly vedeny pouze pro církevní účely, neměly veřejnoprávní platnost. Evangeličtí duchovní museli všechny úkony hlásit katolickým farářům, aby ti je zapsali do římskokatolických matrik
- 1782 nařízením Josefa II. zvýšen počet far a lokálií (alespoň pro 700 obyvatel a max. 1 hodina cesty do nejbližšího kostela)
- 1783 židovským synagogám nařízeno vést matriky narozených i pro dívky
20. 2. 1784 patent Josefa II. o matrikách nařídil nový formulář, který byl s malými obměnami používán až do roku 1949; židovským rabínům nařízeno vést stejné matriky jako římskokatolická církevní správa

19. 7. 1784	dvorský dekret nařídil vést matriky v samostatných oddílech nebo knihách pro každé místo
1787	Židům nařízeno volit si neměnné příjmení
30. 4. 1789	dvorský dekret stanovil formuláře křestních, oddacích a úmrtních listů
1790	dvorský dekret nařídil vést indexy k matrikám
1792	nařízeno foliování matrik
21. 9. 1799	české gubernium nařídilo vedení matričních duplikátů, roční opis potvrzený vikářem byl zasílán konsistoři
1811	Všeobecný občanský zákoník, který upravoval právní úpravu matrik a také otázky rodinného práva, podle tohoto zákoníku byly matriční události zapisovány až do 31. 12. 1949, kdy byl vydán zákon č. 268/1949 Sb., a nabyl účinnosti 01. 01. 1950
1. 6. 1811	guberniální nařízení stanovilo průběžné číslování matričních zápisů
25. 7. 1811	dekret dvorské kanceláře o doplňování poškozených a obnovování ztracených matrik

1816	na vedení vojenských matrik byl stanoven zvláštní formulář; kopie vojenských matrik bylo nařízeno posílat c.k. polní konsistoři do Vídně, kde jsou uloženy dosud
18. 7. 1825	dekret dvorské kanceláře nařídil zapisovat do matrik jméno porodní asistentky
26. 11. 1829	dekret dvorské kanceláře udělil nekatolickým duchovním oprávnění vést matriky narozených, oddaných i zemřelých (vedli o své újmě už dříve - viz výše)
1837	místo opisů matrik se nadále vedou 2 originály s vlastnoručními podpisy svědků
1840	nařízen nový formulář matrik - obdobný, ale k formuláři z roku 1784 byla přidána podrobná legenda
1844-1949	do opisů matrik se nezapisovalo podle obcí, ale chronologicky
30. 1. 1849	tzv. "Provizorní nařízení", jímž matriky evangelických církví nabývají státní průkaznosti; tím pro evangelíky končí povinnost zápisu do katolické matriky
1850	úprava matričního formuláře

1860	pražský koncil vydal podrobné předpisy o vedení matrik
1. 7. 1868	povoleny občanské sňatky i pro katolíky; okresním hejtmanstvím nařízeno vést matriky oddaných
1870	civilní matriky všech tří druhů zavedeny zákonem, vedly je okresní úřady. Zápis v nich byl povinný pro všechny osoby jiného, než státem uznaného vyznání, včetně bezvěrců
1873	pražská synoda vydává podrobné předpisy o vedení matrik
1881-82	ministerské výnosy podrobně upravily průběžné číslování matričních zápisů
1890	definitivní sjednocení matričních formulářů na konferenci pražské, litoměřické a královéhradecké konsistoře
1939-45	v odtržené části pohraničí (tzv. Sudetech) vedeny matriky u občanských úřadů pro německé obyvatelstvo
7. 12. 1949	vydán tzv. matriční zákon č. 268/1949 Sb., jímž byla matriční agenda zestátněna

29. 2. 1949 vyhláška MV ČSR pověřuje vedením matrik národní
výbory

1952 matriky do roku 1875 předávány do státních archivů, dnes
jsou v archivech matriky přibližně do roku 1900

1. leden 1950 - V ČSR byla změněna staletí trvající praxe vedení matrik
na farách. Napříště budou o matriky ve správě státních orgánů.

2.2.2 Ukázka předpisu podle římského rituálu svatební matriky:

„Roku ... dne ... měsíce, po třech předchozích ohláškách, o třech
následných svátcích, z nichž prvá byla dne ..., druhá dne ..., třetí dne ...,
při svátečních bohoslužbách, když se nevyskytla žádná zákonitá překážka, já A.,
správce tohoto farního chrámu B. města (nebo obce) C., mládence D. z farnosti sv.
E., a panny F. (nebo vdovy po kdysi G., když byla vdovou) z této (nebo sv. H.)
farnosti v kostele B. jsem se otázal a maje jejich vzájemný souhlas, slavnostně
slovy v přítomném manželství jsem spojil, v přítomnosti svědků J., syna K., jenž
bydlí ve farnosti sv. H., a L. syna M. etc. Posléze jsem jim podle obřadu sv. Matky
církve (pouze když sňatku požehnal) při bohoslužbě požehnal.“⁴

2.2.3 Ukázka předpisu podle římského rituálu křestní matriky:

„Léta Páně ... dne ... měsíce ... já A., farář tohoto kostela sv. B. města
(nebo obce) C., křtil jsem dítě, narozené dne ... D. a E. manželů této farnosti (nebo
farnosti sv. F. a z takové rodiny), jemuž dáno jméno Kmotři byli G., syn H.
z farnosti (nebo farnosti sv. F. a K. manželka L., dcera M. z farnosti (nebo obce)
N.“⁵

2.2.4 Ukázka předpisu podle římského rituálu úmrtní matriky:

„Roku ... dne ... měsíce ... A., syn (či dcera) B., z obce C., věku ...
(možno-li to zvědět) v domě ... ve společenství sv. Matky církve duši Bohu

⁴ Časopis rodopisné společnosti v Praze, roč. 12, 1940, č. 2, str. 42

⁵ Časopis rodopisné společnosti v Praze, roč. 12, 1940, č. 2, str. 43

odevzdal, jehož tělo bylo pohřbeno dne ... v kostele sv. D., ode mne E. (nebo F. zpovědníka) vyzpovídán dne ..., svatými svátostmi zaopatřen dne ..., pomazáním svatého oleje posílen mnou dne ...“⁶

Zápisy v matrikách byly často prováděny nepřesně a nečitelně. O tom svědčí i nařízení Českého gubernia k roku 1772, ve kterém je Konzistoř biskupství hradeckého žádána, aby jména byla zapisována čitelně.

Všechny tři typy matričního zápisu byly původně prováděny společně do jedné knihy. Až roku 1784 na základě patentu Josefa II. začaly existovat tři samostatné matriky. Tento patent zaváděl povinnost vést matriky i židovským rabínům. Do této chvíle byli příslušníci jiných církví, než těch, které byly uznané, nebo bezvěrci, vedeni v matrikách okresních či obecních úřadů. Roku 1781 nařizuje císařský patent Josefa II., aby byly matriky veřejnou listinou. Poprvé zasáhl stát do vedení církevních matrik z důvodů hlavně vojenských, politických a občanských, když se za Marie Terezie a za války o její dědictví a války sedmileté ukázalo, že ve válce má hlavní váhu počet vojska. Proto byla zavedena všeobecná odvodní povinnost a k tomu posloužilo první přesné sčítání obyvatelstva roku 1771. Krajským úřadům bylo nařízeno, že mají matriky, i staré, obalit folií, uvést na přední stranu počet stran, pročíst a zapečetit.

Tedy od konce 18. Století jsou u nás všude zavedeny matriky. Farnostem bylo uloženo vést odděleně matriky zvlášť pro každou obec, aby tyto matriky nezasahovaly do matrik vedených krajskými úřady a do politických zájmů.

„Předpisy upravující českou historii matrik čerpají především z německých rejstříků k zákonům v Čechách od Roth-Blažka z roku 1817 a z rejstříků k náboženským zákonům v Čechách z let 1601 -1825. Dále ji upravuje i příručka o matrikách od brněnského biskupa Josefa Kupky a poučný německý návod kanovníka u sv. Víta Václava Manlika z roku 1905.“⁷

⁶ Časopis rodopisné společnosti v Praze, roč. 12, 1940, č. 2, str. 43

⁷ Časopis rodopisné společnosti v Praze, roč. 12, 1940, č. 2, str. 49

2.3 Matrika narození, oddavek a úmrtí a jejich historie

2.3.1 Matrika narození

Původně šlo o matriky pokřtěných a byli do nich zapisováni všichni živě narození. Někdy na konci těchto matrik byly vyčleněny stránky, kam se zapisovala mrtvě narozená nemluvňata. Často tyto případy byly v matričních zápisech odlišovány tím, že je do zápisu zapsaly „vzhůru nohama“. Na konci matrik se také objevovaly zápisy o nemanželských dětech. S narozením úzce souvisel křest. Ten probíhal ještě ten den nebo den následující. Z této doby jsou matriky, které obsahují jen dny křtu. Tak se dnes jen těžko spolehlivě zjistí přesný datum narození člověka a jeho věk, protože se stávalo, že se někdy křest musel z nějakých důvodů odložit i o více dnů. Dítě při křtu mělo svého kmotra, který dítě při křtu držel v náručí. Jméno kmotra se také uvádí v matričních zápisech. V případě smrti rodičů dítěte, na sebe přebíral závazek opatrovnictví.

Do roku 1782 byli všichni narození zapisováni v matrikách jako příslušníci římsko-katolické církve. Roku 1781 Josef II. vyhlásil toleranční patent, a tím bylo umožněno zapisovat do matrik i osoby jiného vyznání.

Ukázka matriky narození z roku 1802 a ukázka křestního a rodného listu z roku 1902 (vyžádaného roku 1941) a křestního listu z roku 1907 – viz příloha č. 1,2,3 a č. 4, výtah z matriky narození z r. 1933 a kopie opisu rodného listu – viz příloha č. 5 a 6 v seznamu příloh

2.3.2 Matrika oddavek

V minulosti církev prosazovala řadu racionálních restriktivních opatření, a tím ovlivňovala život lidských jedinců. Při uzavření sňatku museli být ženich a nevěsta plnoletí, do manželského svazku vstupovali pouze lidé shodného náboženského vyznání. Tyto skutečnosti vyžadovaly vznik matrik oddavek. V minulosti bylo více, než je dnes, zvykem zasňubovat se. Zasnoubení doprovázelo smluvní ujednání. Z uzavřeného manželství vycházela povinnost řádného manželského spolužití, muž byl hlavou rodiny a žena mu byla do určité míry podrobena. Převážně se uzavíraly sňatky církevní. Civilní sňatky uzavírané před státem se konaly jen výjimečně. Místem konání sňatku bylo většinou ženichovo bydliště.

Ukázka matriky oddavek z roku 1790 a ukázka oddacího listu z roku 1926 – viz příloha č. 7,8 a č. 9 v seznamu příloh

2.3.3 Matrika úmrtí

Matriky zemřelých byly bohužel zapisovány s menší pečlivostí a přesností než matriky narození a oddavek. Tyto matriky byly někdy dopisovány až po delší době. Úmrtí se zapisovala do matrik kolatur, na jejichž území k úmrtí došlo a přitom se nebral zřetel na to, kam zemřelí příslušeli bydlištěm a kde byli pohřbeni. Až od roku 1756 bylo vydáno nařízení pražskou arcibiskupskou konzistoří, které nařizovalo pochovávat zemřelé s ohledáním mrtvoly, aby se vyloučila možnost násilné smrti. V těchto matrikách jsou data narození a úmrtí nespolehlivá, jelikož tyto údaje zadávali rodinní příslušníci nebo i přátelé či známí zemřelého a z nevědomosti mohli zapisovatelé zadat ničím nepodložený či odhadnutý věk. Na nevěrohodných údajích se podíleli i faráři či rychtáři, kteří laicky posuzovali příčiny úmrtí.

Ukázka úmrtního listu z roku 1945 (spolu s listem křestním a oddacím) a úmrtního listu z roku 1899 – viz. příloha č. 10 a 11 v seznamu příloh

3 SOUČASNOST

3.1 Převedení matrik do správy státu

Matrika je státní evidence narození, uzavření manželství a úmrtí fyzických osob na území České republiky a dále evidence narození, uzavření manželství a úmrtí, ke kterým došlo v cizině, jedná-li se o občany České republiky. Od 1. 7. 2006 je to i evidence registrovaného partnerství. Státní evidencí se stala matrika až od 1. 1. 1950, neboť do 31. 12. 1949 byly matriky vedeny církvemi.

Jak je podrobně rozvedeno v první části mé práce, zabývající se historií matriky u nás začali vést duchovní katolické církve koncem 16. století. Matriky byly tehdy knihami soukromo-právními a byly spíše výkazem práce faráře o vykonaných křtech a biřmování, dále o uzavření sňatků a později i o pohřbech. Teprve za Josefínských reforem se staly matriky knihami veřejno-právními. Rozhodující mezník byl matriční patent Josefa II. z roku 1784, kdy byly stanoveny formuláře pro vedení matrik, byla zavedena matrika pro každou obec a zároveň začaly být vedeny zvlášť knihy pro matriku narození, oddací matriku a matriku zemřelých. Od roku 1792 bylo zavedeno číslování stránek a abecední rejstřík. Dále od roku 1799 byla stanovena povinnost vést matriky duplicitně, to znamená, že se vedle originálů matričních knih psaly i duplikáty. Bylo to z důvodu, kdyby došlo ke zničení, nebo ztrátě originálu matriky, aby byl v záloze duplikát. Tolerančním patentem císař povolil také vedení matrik pro nekatolíky. V Českých zemích bylo 10 církví, které byly oprávněny vést matriky, to znamená provádět zápisy narození, uzavírat manželství a zapisovat je, provádět zápisy úmrtí a pohřbívat.

K zásadní změně došlo v roce 1949, kdy byl přijat zákon č. 268/1949 Sb., o matrikách, který zrušil veškeré císařské patenty a zároveň stanovil jednotný systém státních matrik s tím, že matriky již nepovedou církve a náboženské společnosti, ale tehdejší národní výbory. K 1. lednu 1950 musely církve předat matriční knihy národním výborům a to tím způsobem, že originály matrik byly předány příslušnému národnímu výboru, dle sídla fary a duplikáty matrik převzaly do úschovy okresní národní výbory, případně archivy. S tímto zákonem úzce souvisely i zákon o právu rodinném č. 265/1949 Sb., a dále zákon o zatímních změnách v některých občanských věcech právních č. 266/1949 Sb. Těmito právními

předpisy byly realizovány zásady nové ústavy o stejném postavení muže a ženy v rodině i ve společnosti a byl odstraněn rozdíl mezi dětmi manželskými a nemanželskými. Současně s tím byla odstraněna dřívější roztržičnost a nejednotnost matričních předpisů v českých zemích a na Slovensku, kde na rozdíl od českých zemí byly zřízeny státní matriky již od 1. 10. 1895 zákonem článkem 33 z roku 1894.

3.2 Rozdíly ve vedení matrik církvemi a státem

Zestátnění matrik a matriční agendy přineslo sebou i podstatné změny ve formulářích, jednak tiskopisů matričních knih a jednak matričních dokladů. Od 1. 1. 1950 se rodná matrika nazývá kniha narození, oddací matrika je kniha manželství a matrika zemřelých nese název kniha úmrtí. V matričních zápisech byly vypuštěny všechny údaje týkající se náboženských otázek. Rozdíl nastal také např. ve způsobu zapisování dětí, kdy se přestalo rozlišovat, zda se dítě narodilo z manželství, nebo neprovdané ženě.

V církevní tzv. rodné matrice byl vždy uváděn údaj, zda dítě se narodilo z lože manželského, či nemanželského a dle toho se řídilo i příjmení dítěte. U manželského dítěte se vyplnilo lože manželské a děti nesly příjmení po otci, tj. po manželovi matky. V případě dětí svobodných matek vyplnilo se lože nemanželské a dítě neslo rodné příjmení matky. Dále mohl nastat případ, že se otec dítěte přihlásil, dostavil se na farní úřad, prohlásil za účasti dvou svědků, že je otcem dítěte a došlo k zapsání otce do matriky. Bylo to pouze na přání otce, souhlas matky se nevyžadoval. I když byl otec uveden, dítěti zůstalo matčino rodné příjmení. Jestliže však následně rodiče dítěte uzavřeli manželství, došlo k tzv. legitimaci dítěte. Sňatek rodičů se poznačil do rodné matriky, lože nemanželské se opravilo na manželské a dítě neslo příjmení po otci.

Další podstatná změna nastala při zápisu manželství. Do 31. 12. 1949 nabývala žena sňatkem automaticky příjmení po manželovi a manželské děti sledovaly příjmení otce. Do církevní, tzv. oddací matriky se proto dohoda o příjmení po uzavření manželství nezapisovala a nebyla uváděna ani v oddacím listě. S účinností nového rodinného zákona od 1. 1. 1950 došlo k zásadní změně, kdy se snoubenci mohli při uzavření manželství o příjmení dohodnout, tzn. mohli si zvolit buď společné příjmení po muži, nebo po ženě, případně si ponechat každý

své dosavadní příjmení a dohodnout se na příjmení společných dětí. Tato dohoda musela být před uzavřením manželství vždy učiněna a po 1. 1. 1950 byla do knihy manželství i do oddacího listu zapisována.

Při zápisu dítěte narozeného z manželství se příjmení dítěte zapsalo dle dohody uvedené v oddacím listu a při zápisu dítěte neprovdané matky se zapsalo příjmení matky, které užívala v době narození dítěte. Pokud bylo k dítěti určeno otcovství, mohlo tak být učiněno pouze se souhlasem matky a rodiče se mohli dohodnout, zda dítě ponese příjmení otce, či matky.

Formální zásady pro vedení matrik však zůstaly stejné. I nadále se psaly matriky rukopisně a byly vedeny originály a duplikáty matrik. Byla zachována i většina zapisovaných údajů, jako např. data a místa narození rodičů dítěte a v případě zápisu manželství i rodičů snoubenců, dále bydliště, sociální postavení, tj. povolání rodičů dítěte, snoubenců a jejich rodičů, i povolání zemřelých. Pokud se týká vedení duplikátů matrik, toto bylo zrušeno dnem 1. ledna 1959. Od tohoto data tvoří duplikát matriky podklady pro zápis, to znamená, archivuje se tak zvaná sbírka listin, což jsou hlášení o narození, protokoly o uzavření manželství a listy o prohlídce mrtvého.

3.3 Současná právní úprava na úseku matrik

V současné době upravuje vedení matrik zákon č. 301/2000 Sb., jenž se nazývá zákon o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů, který vstoupil v účinnost dne 1. 7. 2001. K tomuto zákonu byla vydána prováděcí vyhláška č. 207/2001 Sb. Od 1. 6. 2006 bylo uzákoněno souběžné vedení matrik pomocí výpočetní techniky. Od tohoto data jsou matriky i nadále psány rukopisně dokumentním inkoustem a navíc jsou veškeré údaje o narození, uzavření manželství a úmrtí zadávány do počítače. Tento výtisk z počítače se stává součástí sbírky listin a tvoří tak fakticky duplikát matriky. Právní úprava vedení matrik velmi úzce souvisí s právem rodinným. V současné době rodinné právo upravuje zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů. Z hlediska matriční činnosti jsou důležité §§ 1-10, které se týkají uzavření manželství, dále §§ 11-17, které stanovují okolnosti vylučující uzavření manželství a řeší otázky ohledně neplatnosti manželství. Oblast určování a popírání otcovství upravují § 51

a následující a konečně § 63 a následující řeší otázku osvojení. Uvedená ustanovení se úzce vztahují k matriční činnosti a ovlivňují i způsob zápisu do matričních knih.

Zmiňovaný zákon o rodině č. 94/1963 Sb., byl mnohokrát novelizován a z hlediska matriční praxe bych chtěla uvést zejména změnu, schválenou zákonem č. 234/1992 Sb., která nabyla účinnosti 1. 7. 1992, týkající se uzákonění církevních sňatků. Od 1. 1. 1950 do 30. 6. 1992 nebylo možno dle tehdy platných právních předpisů uzavřít manželství církevní formou, bez toho, aby tomuto aktu nepředcházela civilní sňatek. Československým občanům, kteří uzavřeli sňatek v cizině církevní formou, nebyl tento sňatek uznán a státní úřady na ně pohlížely, jako by nebyli oddáni. Tato novela uzákonila možnost uzavírání církevních sňatků a obě formy uzavření manželství, tj. občanský sňatek i církevní sňatek postavila na roveň. Zároveň zhojila platnost manželství uzavřených v minulosti církevní formou v cizině a tato manželství se stala platnými za podmínky, že bylo platné na území státu, kde bylo uzavřeno.

V České republice je v současné době 21 státem registrovaných církví a náboženských společností, které jsou oprávněny přijmout souhlasné prohlášení o uzavření manželství. Musí však být splněna podmínka, že snoubenci předloží osvědčení o splnění všech podmínek zákona o rodině k uzavření církevního sňatku vydané matričním úřadem.

3.4 Působnost a místní příslušnost na úseku matrik

Působnost na úseku matrik a další činnosti stanovené zákonem vykonávají jednak matriční úřady, dále úřady obcí s rozšířenou působností a krajské úřady. Matriční úřad vede matriční knihy jednak pro obec, v níž má sídlo a dále pro obce patřící do jejího správního obvodu. Tyto správní obvody jednotlivých matričních úřadů, kterých je v republice cca 1.200, vymezilo Ministerstvo vnitra zmiňovanou prováděcí vyhláškou č. 207/2001 Sb. Úřad s rozšířenou působností provádí nejméně jedenkrát ročně kontrolu vedení matričních knih a sbírek listin u všech matričních úřadů ve svém územním obvodu a zároveň ověřuje zkouškou odbornou způsobilost matrikáře. Dále úřad obce s rozšířenou působností vede a aktualizuje druhopisy matrik a sbírky listin pro matriční úřady zařazené do jeho správního obvodu. Obdobně krajský úřad provádí nejméně jedenkrát ročně kontrolu vedení matričních

knih a sbírek listin u úřadů s rozšířenou působností, které jsou matričním úřadem, v rámci jeho správního obvodu. Dále krajský úřad vede a aktualizuje druhopisy matrik a sbírku listin pro úřady s rozšířenou působností zařazené do jeho správního obvodu.

Příslušným k zápisu narození a úmrtí do matriční knihy je matriční úřad, v jehož správním obvodu se fyzická osoba narodila nebo zemřela. Narodí-li se nebo zemře-li osoba v dopravním prostředku, je příslušným k zápisu ten matriční úřad, v jehož správním obvodu došlo k vyložení z dopravního prostředku. Pokud se týká uzavření manželství, je příslušným matriční úřad, v jehož správním obvodu k uzavření manželství došlo.

Zápisy narození, uzavření manželství a úmrtí českých občanů, ke kterým došlo v cizině, provádí Úřad městské části Brno-střed, známý pod názvem Zvláštní matrika.

3.5 Obecné zásady pro vedení matrik

Zákon o matrikách stanoví, že zápisy do matričních knih se provádí v úřední místnosti v sídle matričního úřadu, nejpozději do 30ti dnů po obdržení podkladů, případně ústního oznámení. Dále se v zákoně uvádí, že matrikář provádí zápisy rukopisně do předem svázaných knih. Vyhláška č. 207/2001 Sb., ve znění pozdějších předpisů, pak stanoví, že zápisy provádí matrikář vlastnoručně, dokumentním inkoustem a že písmo musí být čitelné. Součástí každé matriční knihy je abecední jmenný rejstřík provedených zápisů, to znamená v rejstříku se zapisují v abecedním pořadí příjmení a jména osob zapsaných v matriční knize, spolu s číslem listu, na kterém je matriční událost zapsána.

Do matričních knih se zapisují jednak matriční události, to znamená narození, uzavření manželství a úmrtí, dále matriční skutečnosti, to je např. rozvod manželství, zrušení partnerství, údaje o osvojení, určení otcovství, změna jména nebo příjmení a další údaje, jimiž se mění a doplňují zápisy v matriční knize. Dodatečné zápisy, změny a opravy zápisu v matriční knize se provádějí na základě veřejných listin nebo jiných listin, pokud tak stanoví zákon o matrikách.

Matriční úřad předává úřadu s rozšířenou působností nebo krajskému úřadu listiny, na jejichž podkladě provedl dodatečné zápisy, záznamy a změny

do matričních knih, uložených u jeho úřadu. Pokud se jedná o zápisy, záznamy a změny zapisované do matriční knihy vedené do 31. 12. 1958, připojí též písemné sdělení se zněním dodatečného zápisu, záznamu, změny, či opravy. Úřad obce s rozšířenou působností, případně krajský úřad založí tyto listiny do sbírky listin, kterou uchovává, nebo provede dodatečný zápis matriční události, matriční skutečnosti, opravy či změny do duplikátu matriční knihy. Tímto způsobem úřad obce s rozšířenou působností nebo krajský úřad aktualizují sbírku listin a druhopisy matričních knih tak, aby se přesně shodovaly s prvopisy matričních knih uložených na matričních úřadech.

Vedení matričních knih a úkony zabezpečované v souvislosti s vedením matrik jsou výkonem státní správy a matrikář má při výkonu matriční činnosti postavení veřejného činitele. Matrikářem může být pouze občan České republiky, který je zaměstnancem příslušného matričního úřadu a jenž prokázal odborné znalosti zkouškou u nadřízeného úřadu.

Údaje v matričních knihách jsou neveřejné a zákon přesně stanoví, komu lze povolit nahlédnout do matriky, případně do sbírky listin. Může to být povoleno pouze fyzické osobě, které se zápis týká, nebo členům její rodiny. Za členy rodiny se podle tohoto zákona považuje manžel, rodiče, děti, prarodiče, vnuci a sourozenci. Tento okruh osob má také právo požádat o vydání matričního dokladu, tj. o rodný list, oddací list nebo úmrtní list, případně o doklad o registrovaném partnerství.

V případě osvojení mohou nahlédnout do zápisu narození pouze osvojitelé, a po dosažení zletilosti též osvojenec.

Matrikář a dále též tajemník a zákonem vyjmenovaní funkcionáři matričního úřadu, kteří mají přístup k osobním údajům uvedeným ve sbírce listin, mají povinnost zachovávat mlčenlivost o těchto údajích, a to i po skončení výkonu jejich funkce.

3.6 Sbírka listin

Matriční úřad vede pro knihu narození, knihu manželství a knihu úmrtí sbírku listin za každý kalendářní rok samostatně. Sbírkou listin tvoří listiny, které slouží jako podklad pro matriční zápis. Jsou to listy o hlášení narození pro knihu narození, protokoly o uzavření manželství pro knihu manželství a listy o prohlídce

mrtvého pro knihu úmrtí. Součástí sbírky listin je kopie vydaného matričního dokladu a od 1. 7. 2006 též počítačový výtisk zápisu v matriční knize. Listiny, které tvoří sbírku listin, označí matrikář číslem zápisu, matričního listu, svazku a ročníku matriční knihy. Sbíрка listin musí být uložena odděleně od matriční knihy tak, aby byla zabezpečena proti zničení, či poškození. Po uplynutí kalendářního roku předává matriční úřad sbírku listin nadřízenému matričnímu úřadu, a to nejpozději do konce února následujícího roku. Tato sbírka listin tvoří od 1. 1. 1959 duplikát matriční knihy.

3.7 Doba uložení matričních knih a sbírky listin

Matriční knihy zůstávají uloženy u matričního úřadu 100 let v případě knihy narození, 75 let zůstává uložena kniha manželství a 75 let kniha úmrtí. V praxi to znamená, že jakmile poslední zápis v knize narození je starší více než 100 let, v knize manželství a úmrtí 75 let, kniha se předává k archivaci příslušnému oblastnímu archivu. Obdobně po uplynutí této lhůty předává k archivaci druhopisy (duplikáty) matrik úřad obce s rozšířenou působností nebo krajský úřad, u nichž jsou tyto druhopisy a sbírky listin uloženy. Platí zásada, že originály matričních knih musí být ve státních oblastních archivech uloženy odděleně od druhopisů matričních knih, případně sbírek listin. Po předání originálů, či druhopisů matričních knih do oblastních archivů stávají se matriky archiváliemi a údaje v nich uvedené jsou veřejně přístupné k badatelským činnostem.

4 Zákon č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení

4.1 Změny oproti předchozí právní úpravě

Zákon č. 301/2000 Sb., o matrikách jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů (dále jen „zákon o matrikách“) vstoupil v účinnost dnem 1. 7. 2001. Do té doby se výkon státní správy na úseku matrik řídil zákonem č. 268/1949 Sb., o matrikách a zejména vyhláškou č. 22/1977 Sb., kterou byly vydány bližší předpisy k zákonu o matrikách. Tento nový zákon 301/2000 Sb., a prováděcí vyhláška č. 207/2001 Sb., výrazně změnily zásady pro technický způsob vedení knih a zároveň byly schváleny i nové vzory matričních tiskopisů. Velikost matričních knih se z velikosti A3 změnila na velikost A4 a byl stanoven maximální počet listů v knize na 300. Naopak matriční doklady, které byly do té doby dvoustranné o velikosti A5, se vrátily k rozměru A4 a jsou pouze jednostranné. Bylo vypuštěno zapisování některých údajů do matriky, jako např. akademické tituly, údaje o povolání, o bydlišti snoubenců a o prarodičích. V případě knihy úmrtí se přestal zapisovat údaj o příčině úmrtí a údaj o rodičích zemřelého. Na druhou stranu se uzákonila povinnost zapisování rodných čísel do matričních knih i do matričních dokladů a umožnilo se zapisování dvou jmen nově narozenému dítěti.

4.2 Kniha narození

Zápis narození se zpravidla provádí na základě písemného hlášení o narození, případně na základě ústního oznámení o narození dítěte, o kterém sepíše matrikář s oznamovatelem zápis. Narození je povinno oznámit příslušnému matričnímu úřadu zdravotnické zařízení, v němž byl porod ukončen. Jestliže byl porod ukončen mimo zdravotnické zařízení, oznámí narození lékař, který jako první poskytl při porodu nebo po porodu zdravotní péči. Pokud porod proběhl bez účasti lékaře, je narození povinen oznámit jeden z rodičů, případně fyzická osoba, která se o narození dítěte dozvěděla.

4.2.1 Údaje zapisované do knihy narození

Do knihy narození se zapisuje:

- jméno, popřípadě jména a příjmení dítěte
- den, měsíc a rok narození dítěte
- rodné číslo, místo narození a pohlaví dítěte
- jméno, případně jména, příjmení, popřípadě rodná příjmení, data a místa narození, rodná čísla, státní občanství a místo trvalého pobytu rodičů
- datum zápisu a podpis matrikáře

4.2.2 Doklady předkládané k zápisu do knihy narození

K zápisu dítěte narozeného za trvání manželství předkládá jeden z rodičů oddací list, doklad totožnosti, souhlasné prohlášení rodičů o jménu, případně o jménech dítěte a souhlasné prohlášení rodičů o příjmení dítěte, pokud tato dohoda nevyplývá z oddacího listu. Dále je povinen připojit další doklady potřebné ke zjištění, nebo ověření správnosti údajů zapisovaných do knihy narození.

K zápisu dítěte narozeného mimo manželství, jehož otec není znám, předloží matka svůj rodný list, doklad totožnosti, prohlášení o jménu, či jménech dítěte a případně další doklady potřebné ke zjištění nebo ověření správnosti údajů zapisovaných do knihy narození. Je-li matka dítěte rozvedená, předloží rovněž rozsudek o rozvodu manželství a ovdovělá žena předloží úmrtní list bývalého manžela. Tyto doklady jsou nutné k ověření, zda neexistuje právní domněnka otcovství bývalého manžela.

K zápisu dítěte narozeného mimo manželství, k němuž bylo určeno otcovství, předloží jeden z rodičů souhlasné prohlášení rodičů o určení otcovství, případně rozhodnutí soudu o určení otcovství k dítěti, dále dohodu o jménu, či jménech a o příjmení dítěte, rodné listy rodičů, doklad totožnosti, a obdobně jako u dítěte, k němuž nebylo otcovství určeno, je povinnost předložit rozsudek

o rozvodu, nebo úmrtní list bývalého manžela a další doklady potřebné k ověření údajů zapisovaných do knihy narození.

4.2.3 Určení otcovství

Zákon o rodině stanoví, že otcovství lze určit k dítěti ještě nenarozenému, je-li již počato. Toto však nelze učinit, pokud se jedná o dítě rozvedené ženy, jestliže neuplynulo 300 dnů od právní moci rozsudku o rozvodu. V tomto případě musí být do knihy narození zapsán původní manžel a příjmení dítěte musí být uvedeno dle dohody učiněné při uzavření manželství. Podle zákona o rodině svědčí zákonná domněnka bývalému manželovi matky dítěte, neboť dítě bylo počato ještě za trvání manželství a je zde předpoklad, že otcem dítěte by mohl být bývalý manžel matky dítěte. Z toho důvodu musí nejprve dojít k popření otcovství bývalým manželem matky dítěte a následně může být určeno otcovství pokrevním otcem. K určení otcovství může dojít jednak na matrice a jednak u soudu. Avšak v případě, že určuje otcovství osoba mladší 18ti let, musí proběhnout určení otcovství pouze u soudu. Určit otcovství lze k dítěti jakkoli starému, třeba i plnoletému. Rozhodující je, že v matričním zápise není otec uveden.

4.2.4 Osvojení

S knihou narození úzce souvisí též problematika osvojení, a proto bych chtěla ve své bakalářské práci alespoň stručně tuto oblast zmínit.

Podle předpisů minulé republiky, které platily do 31. 12. 1949, byly uzavírány adopční smlouvy, jež schvaloval tzv. poručenský soud. Do rodné matriky se provedl dodatečný záznam, ve kterém je uvedeno, že soud příslušný schválil adopci dítěte svým usnesením a potvrdil smlouvu adopční. Zároveň v tomto dodatečném záznamu bylo uvedeno jaké příjmení po adopci dítě ponese. V rodném listě zůstávali i nadále zapsáni pokrevní rodiče, pouze byl na zadní straně rodného listu proveden záznam o adopci a změně příjmení dítěte.

Po 1. 1. 1950, kdy nabyl účinnosti zákon č. 265/1949 Sb., o právu rodinném, mohlo k osvojení dojít jen výrokem soudu na žádost osvojitele. Zákon nově stanovil, že lze osvojit pouze osobu nezletilou, tj. mladší 18-ti let a dále, že mezi osvojitelem a osvojencem musí být přiměřený věkový rozdíl. I v tomto případě

obdobně jako při adopci jsou v rodném listu dítěte uvedeni pokrevní rodiče a měnilo se pouze příjmení. Změna nastala přijetím novely zákona o právu rodinném č. 15/1958 Sb., který nabyl účinnosti dnem 29. 5. 1958. Od tohoto data bylo možno ve výroku soudu uvést, že osvojitelé budou zapsáni v matrice namísto rodičů a následně i v rodném listě byli uvedeni jako rodiče dítěte osvojitelé.

Další zásadní změnu přinesl zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, jehož účinnost nastala od 1. 4. 1964. Tento zákon nově upravil osvojení v tom, smyslu, že byla rozeznávána osvojení I. a II. stupně. Při osvojení I. stupně, tzv. zrušitelném, se měnilo příjmení osvojeného dítěte, ale rodiče zůstali beze změny. Při osvojení II. stupně, tzv. nezrušitelném, bylo ve výroku soudu vždy uvedeno, že v knize narození budou zapsáni osvojitelé na místo rodičů.

K poslední významné změně došlo od 3. 7. 2006, kdy vstoupil v účinnost zákon č. 342/2006 Sb., který změnil řadu zákonů souvisejících s oblastí evidence obyvatel, mimo jiné též ustanovení zákona o rodině, týkající se osvojení a příslušných ustanovení zákona o matrikách. U rozhodnutí soudů o osvojení, jejichž právní moc nastala dnem 3. 7. 2006 a později, jsou osvojitelé v obou typech osvojení, jak zrušitelného, tak nezrušitelného, zapisováni do matriky a do rodného listu dítěte namísto pokrevních rodičů a v obou typech osvojení dochází ke změně rodného čísla dítěte. Účelem bylo zajistit co možná největší utajení této skutečnosti a ochrana údajů osvojeného dítěte.

4.3 Kniha manželství

4.3.1 Údaje zapisované do knihy manželství

Do knihy manželství se zapisuje:

- jména, příjmení, popřípadě rodná příjmení, den, měsíc, rok a místo narození, rodná čísla, osobní stav a státní občanství muže a ženy, kteří uzavřeli manželství
- den, měsíc, rok a místo uzavření manželství
- jména a příjmení, popřípadě rodná příjmení, den, měsíc, rok a místo narození rodičů manželů

- dohoda manželů o příjmení a v případě, že si manželé ponechají dosavadní příjmení, i dohoda o příjmení dětí v mužském i ženském tvaru
- jména, příjmení a rodná čísla svědků, jde-li o cizince, který nemá rodné číslo, datum a místo narození
- datum zápisu a podpis matrikáře

4.3.2 Doklady potřebné k uzavření manželství

Před uzavřením manželství jsou snoubenci povinni vyplnit předepsaný tiskopis a spolu se stanovenými doklady jej předložit matričnímu úřadu, v jehož správním obvodu má být manželství uzavřeno. Výčet dokladů, které jsou k uzavření manželství potřebné, stanoví zákon o matrikách.

Snoubenec je zejména povinen prokázat svoji totožnost a předložit doklady, z nichž je možno úředně ověřit údaje zapisované do knihy manželství. Je to rodný list, z něhož je ověřena správná podoba jména a příjmení, datum a místo narození snoubence a údaje o rodičích. Dále je to zpravidla občanský průkaz, z něhož je ověřen osobní stav, údaj o státním občanství a údaj o trvalém pobytu.

Pokud snoubenec není držitelem občanského průkazu, musí prokázat svoji totožnost a údaje o státním občanství, stavu a trvalém pobytu musí doložit jinými úředními doklady. Pokud je některý ze snoubenců rozvedený, či ovdověl, je povinen tuto skutečnost doložit rozsudkem o rozvodu, případně úmrtním listem zemřelého manžela.

Zákon o matrikách dále podrobně stanoví, jaké doklady musí k uzavření manželství předložit snoubenec, který je cizincem.

Pokud snoubenci uzavírají manželství před orgánem církve, jsou povinni navíc předložit osvědčení, vydané příslušným matričním úřadem, od jehož vydání neuplynuly více než tři měsíce, o tom, že splnili všechny požadavky zákona pro uzavření platného manželství. Pokud by toto osvědčení nebylo předloženo, manželství uzavřené před orgánem církve by nevzniklo.

4.3.3 Způsob a podmínky pro uzavření platného manželství

Způsob a podmínky, za kterých je možno uzavřít platné manželství v České republice upravuje zákon o rodině č. 94/1963 Sb., ve znění pozdějších předpisů.

Tento zákon stanoví, že manželství se uzavírá svobodným a úplným souhlasným prohlášením muže a ženy o tom, že spolu vstupují do manželství a to slavnostním způsobem a veřejně za přítomnosti dvou svědků. Prohlášení se činí před matričním úřadem, nebo před orgánem církve nebo náboženské společnosti. Je-li život snoubence přímo ohrožen, může se manželství uzavřít před kterýmkoliv obecním úřadem. Je-li život snoubence takto ohrožen v cizině, může přijmout prohlášení snoubenců též kapitán lodi plující pod vlajkou České republiky, dále kapitán letadla a velitel vojenské jednotky v zahraničí. Prohlášení o uzavření manželství lze učinit i před starostou, nebo místostarostou obce, která není matričním úřadem, je-li alespoň jeden ze snoubenců přihlášen k trvalému pobytu v jeho správním obvodu. V cizině lze uzavřít manželství též před naším zastupitelským úřadem.

Zákon o rodině též stanoví, že manželství se uzavírá v místě k tomu určeném (to znamená zpravidla v obřadní síni), ale že matriční úřad může povolit uzavřít manželství i na jiném vhodném místě.

Pokud se týká církevních sňatků, zákon o rodině stanoví, že prohlášení o uzavření manželství učiní snoubenci před příslušným orgánem církve, a to před osobou pověřenou oprávněnou církví nebo náboženskou společností. Manželství se uzavírá v místě určeném předpisy církve nebo náboženské společnosti pro náboženské obřady, nebo náboženské úkony.

Je-li život snoubence přímo ohrožen, může se manželství uzavřít na kterémkoli místě.

Orgán církve nebo náboženské společnosti je povinen do 3 pracovních dnů od uzavření manželství doručit protokol o uzavření manželství příslušnému matričnímu úřadu, v jehož správním obvodu bylo manželství uzavřeno.

4.3.4 Dohoda o příjmení po uzavření manželství

Dále zákon o rodině stanoví, že snoubenci jsou povinni před uzavřením manželství prohlásit, jaké příjmení budou po uzavření manželství užívat. Mohou se dohodnout, že budou užívat společné příjmení jednoho z nich, tj. jak po muži, tak po ženě, nebo že si ponechají svá dosavadní příjmení a v tomto případě se musí dohodnout, jaké příjmení ponesou jejich děti, a dále mají možnost, že ten z manželů, který přijal příjmení druhého z manželů může připojit a na druhém místě, za příjmením společným užívat příjmení dosavadní. Pokud by došlo k situaci, že by se snoubenci na příjmení nedohodli, nelze manželství uzavřít.

4.3.5 Okolnosti vylučující uzavření manželství

Snoubenci jsou před uzavřením manželství povinni prohlásit, že jim nejsou známy okolnosti vylučující uzavření manželství, že navzájem znají svůj zdravotní stav a že zvážili úpravu budoucích majetkových vztahů, uspořádání budoucího bydlení a hmotné zajištění rodiny po uzavření manželství.

Pokud se týká prohlášení snoubenců, že jim nejsou známy okolnosti, které by bránily uzavření manželství, toto prohlášení nastoupilo namísto tzv. ohlášek známých v našem právním řádu před 1. lednem 1950.

Okolnosti vylučující uzavření manželství jsou následující:

- manželství nemůže uzavřít ženatý muž nebo vdaná žena
- manželství nemůže být uzavřeno mezi předky a potomky a mezi sourozenci, přičemž není rozhodující, zda se jedná o sourozence plnorodé, nebo polorodé, totéž platí o pro příbuzenství založené osvojením
- manželství nemůže uzavřít nezletilý. Osoba mladší 18-ti let, ale starší 16-ti let může uzavřít manželství, pokud má povolení soudu k uzavření manželství.
- manželství nemůže uzavřít občan stížený duševní poruchou, která by měla za následek omezení k právním úkonům. Soud může povolit

uzavření manželství, je-li zdravotní stav občana slučitelný se společenským účelem manželství.

- manželství též nemohou uzavřít osoby stejného pohlaví

4.3.6 Uzavření manželství zástupcem

V našem právním řádě existuje také možnost uzavřít manželství zástupcem. Zákon o rodině i zákon o matrikách stanoví, že úřad obce s rozšířenou působností nebo krajský úřad může povolit na základě vážných důvodů uzavření manželství zástupcem. Na uzavření manželství zástupcem není právní nárok a povoluje se pouze výjimečně.

Snoubenec, který má být při uzavření manželství zastoupen musí v plné moci přesně identifikovat toho, kdo jej bude zastupovat, podpis na plné moci musí být ověřen a osoba, kterou zplnomocní, musí být stejného pohlaví jako zastoupený.

4.4 Kniha úmrtí

4.4.1 Údaje zapisované do knihy úmrtí

Do knihy úmrtí se zapisuje

- den, měsíc, rok a místo úmrtí
- jméno, popřípadě jména, příjmení, popřípadě rodné příjmení, den, měsíc, rok a místo narození, rodné číslo, osobní stav, pohlaví, státní občanství a místo trvalého pobytu zemřelého
- jméno, popřípadě jména, příjmení, popřípadě rodné příjmení žijícího manžela, partnera
- datum zápisu a podpis matrikáře

4.4.2 Podklady pro zápis úmrtí a místní příslušnost

Zápis do knihy úmrtí se provede na základě listu o prohlídce mrtvého nebo na základě pravomocného rozhodnutí soudu o prohlášení fyzické osoby za mrtvou. Úmrtí je povinen oznámit příslušnému matričnímu úřadu na listu o prohlídce mrtvého prohlízející lékař. Příslušným k zápisu úmrtí je matriční úřad, v jehož

správním obvodu osoba zemřela, nebo byla nalezena mrtvola. Pokud došlo k úmrtí v dopravním prostředku, je příslušný matriční úřad, v jehož správním obvodu byla zemřelá osoba z dopravního prostředku vyložena. K provedení zápisu rozhodnutí soudu o prohlášení fyzické osoby za mrtvou je příslušný úřad městské části Praha 1.

4.5 Kniha registrovaného partnerství

Od 1. 7. 2006 se matrika stala mimo narození, uzavření manželství a úmrtí, též státní evidencí registrovaného partnerství. Prohlášení o registrovaném partnerství se činí pouze na 14 úřadech v republice. Tyto úřady jsou stanoveny prováděcí vyhláškou č. 300/2006 Sb., ve znění pozdějších předpisů a jedná se zpravidla o magistráty měst v sídle kraje. Pouze tyto stanovené úřady vedou knihy registrovaného partnerství.

4.5.1 Údaje zapisované do knihy registrovaného partnerství

Do knihy registrovaného partnerství se zapisují prohlášení a dále

- jména a příjmení, popřípadě rodná příjmení, den, měsíc, rok a místo narození, rodná čísla, osobní stav a státní občanství partnerů
- den, měsíc, rok a místo prohlášení
- jména a příjmení, popřípadě rodná příjmení, den, měsíc, rok a místo narození rodičů partnerů,
- datum zápisu a podpis matrikáře

4.5.2 Způsob a podmínky pro uzavření registrovaného partnerství

Zákon o registrovaném partnerství a o změně některých souvisejících zákonů č. 115/2006 Sb., nabyt účinnosti od 1. 7. 2006. Tento zákon stanoví, že registrované partnerství je trvalé společenství dvou osob stejného pohlaví vzniklé způsobem stanoveným tímto zákonem. Zákon stanoví, že partnerství vzniká projevem vůle dvou osob stejného pohlaví činěným formou souhlasného svobodného a úplného prohlášení o tom, že spolu vstoupí do partnerství.

Dále je v zákoně uvedeno, že osoby vstupující do partnerství činí prohlášení osobně před matričním úřadem v kraji, který je podle místa trvalého pobytu alespoň jedné z osob vstupujících do partnerství příslušný k přijetí prohlášení (dále jen "příslušný matriční úřad"). Znamená to, že partneři si nemohou vybrat kterýkoliv úřad, ale pouze ten, kde má jeden z nich trvalý pobyt. Ze závažných důvodů může příslušný matriční úřad na žádost osob vstupujících do partnerství povolit, aby prohlášení přijal jiný příslušný matriční úřad. Pokud není žádná z osob přihlášena k trvalému pobytu na území České republiky, je příslušným matričním úřadem úřad pověřený vedením zvláštní matriky. Příslušný matriční úřad přijímá prohlášení namístě, které k tomu určí.

Zákon nestanoví slavnostní formu jako v případě uzavírání manželství, proto se může registrace partnerství provést v kanceláři, nebo i v obřadní místnosti. Prohlášení se činí před matrikářem, nikoliv před oddávajícím, na základě otázky, položené osobám vstupujícím do partnerství, zda chtějí spolu vstoupit do partnerství. Než toto prohlášení učiní, musí osoby vstupující do partnerství výslovně uvést, že jim nejsou známy okolnosti vylučující vstup do partnerství. O prohlášení se sepíše protokol, který podepisují osoby vstupující do partnerství, matrikář, tlumočník, je-li jeho přítomnost k prohlášení nutná. Příslušný matriční úřad zapíše partnerství do knihy registrovaného partnerství a po provedení zápisu vydá doklad o partnerství. Zápisy se souběžně vedou pomocí výpočetní techniky, stejně jako u ostatních matrik.

4.5.3 Okolnosti vylučující vstup do partnerství

Do partnerství může vstoupit každý, komu to zákon nezakazuje. Hlavní podmínkou vstupu do partnerství je, aby alespoň jedna z osob vstupujících do partnerství byla státním občanem České republiky. Do partnerství nemohou vstoupit osoby navzájem příbuzné v linii přímé a sourozenci.

Dále do partnerství nemůže vstoupit osoba, která

- nedosáhla věku 18 let,
- nemá způsobilost k právním úkonům, nebo

- již dříve uzavřela manželství, nebo která již dříve vstoupila do partnerství anebo do obdobného svazku osob stejného pohlaví v zahraničí, a její manželství nebo partnerství anebo obdobný svazek trvá

4.5.4 Doklady potřebné k prohlášení o registrovaném partnerství

Osoby, které chtějí vstoupit do partnerství, vyplní před prohlášením předepsaný tiskopis a předloží jej příslušnému matričnímu úřadu.

Občan s trvalým pobytem na území České republiky, je povinen prokázat příslušnému matričnímu úřadu svoji totožnost a k tiskopisu připojit

- rodný list,
- doklad o státním občanství České republiky, pokud je občanem
- výpis údajů z informačního systému evidence obyvatel o místě trvalého pobytu,
- výpis z evidence obyvatel o osobním stavu,
- pravomocný rozsudek o rozvodu manželství, je-li rozvedený, nebo úmrtní list zemřelého manžela, je-li ovdovělý, anebo úmrtní list zemřelého partnera, zaniklo-li partnerství smrtí druhého partnera, nebo úředně ověřený výpis z knihy registrovaného partnerství o tom, že partnerství bylo zrušeno rozhodnutím soudu.

Údaje o státním občanství, o trvalém pobytu a stavu lze prokázat občanským průkazem.

4.6 Zvláštní matrika

Do Zvláštní matriky se zapisují narození, uzavření manželství a úmrtí českého občana, ke kterému došlo na území cizího státu, před zastupitelským úřadem České republiky v cizině, na palubě lodi nebo letadla mimo území České republiky.

Většina českých občanů se narodí, uzavře manželství, nebo zemře na území České republiky a zápisy o těchto skutečnostech jsou vedeny v matričních knihách obecních úřadů, kde k matriční události došlo. Vyskytují se však případy a nejsou ojedinělé, kdy k narození, uzavření manželství, úmrtí, případně k prohlášení o registrovaném manželství českých občanů dojde v cizině. Na tyto případy pamatoval již původní zákon o matrikách č. 268/1949 Sb., jenž zmocnil tehdejší Ministerstvo vnitra, aby určilo, u kterého národního výboru se budou zapisovat matriční události, k nimž došlo na území cizího státu. Tehdejší prováděcí vyhláškou byl pověřen vedením zvláštní matriky Národní výbor města Brna. V současnosti vede zvláštní matriku Úřad městské části Brno- střed.

Předpokladem pro zápis do zvláštní matriky je skutečnost, že osoba, jíž se zápis týká, je v době zápisu do matriky českým státním občanem, i když skutečnost, která je předmětem zápisu (narození, uzavření manželství, úmrtí, či registrované partnerství), nastala v době, kdy dotčená osoba ještě českým občanem nebyla.

Žádost o zápis do zvláštní matriky se podává buď u zastupitelského úřadu České republiky v cizině, kde se občan zdržuje, nebo u kteréhokoliv matričního úřadu v našem státě. Tyto úřady postoupí žádost spolu s příslušnými doklady zvláštní matrice. K provedení zápisu do zvláštní matriky je žadatel povinen předložit cizozemský matriční doklad, kterým prokazuje, že předmětná matriční událost v cizině skutečně nastala. Tento doklad musí být přeložen soudním tlumočnickem do českého jazyka a případně opatřen příslušnými ověřeními.

V této souvislosti bych chtěla vysvětlit, že výkon matriční agendy vyžaduje často od matrikářů kromě znalosti příslušných českých právních norem i znalost ustanovení smluv a dohod o právní pomoci ve věcech občanských a rodinných a dále konzulárních úmluv, které Česká republika uzavřela s řadou jiných států. Je to zejména při přípravě podkladových materiálů pro zvláštní matriku, ale též při uzavírání manželství českých občanů s cizinci. Doklady (listiny) vydané soudy a úřady v cizině, které platí ve státě, kde byly vydány, za veřejné listiny, mají důkazní moc veřejných listin i v České republice, pokud jsou opatřeny předepsanými ověřeními. Toto ukládá ust. § 52 zák.č. 97/1963 Sb., o mezinárodním právu soukromém a procesním. Podle tohoto ustanovení je potřeba, aby všechny doklady (listiny) předkládané v České republice k úřednímu jednání (matrikám,

úřadům, státním orgánům) byly ověřeny příslušnými vyššími orgány státu, jehož úřad doklad vydal a superlegalizovány českým zastupitelským úřadem akreditovaným v tomto státě. Jen u takového dokladu je záruka, že byl vydán k tomu oprávněným orgánem cizího státu v náležité formě. S některými státy uzavřela Česká republika dvoustranné smlouvy o právní pomoci ve věcech občanských a rodinných. Na základě těchto smluv doklady vydané ve státech, se kterými má naše republika uzavřenu dohodu o právní pomoci, mají v našem státě důkazní moc veřejných listin a mohou být použity v řízení před matričními a jinými úřady bez dalšího ověření. Česká republika uzavřela dále s řadou států konzulární úmluvy, na jejich základě jsou uznávány doklady vydané nebo ověřené konsulem vysílajícího státu. Znamená to, že doklady, či listiny, ověřené nebo vydané konzulárním úředníkem mají platnost jako ověřené nebo legalizované doklady. Česká republika je také signatářem různých mnohostranných smluv, např. Haagské úmluvy o uznávání rozvodů a zrušení manželského soužití a Úmluvy o zrušení požadavku ověřování cizích veřejných listin, pokud je listina opatřena doložkou „Apostille“. Od 1. 5. 2004, kdy se naše republika stala členským státem Evropské unie, jsou pro náš stát závazná i nařízení Evropského společenství, týkající se např. uznávání rozvodu, rozluky nebo prohlášení manželství za neplatné. Všechny tyto smlouvy, dohody, vícestranné úmluvy a nařízení též svým způsobem ovlivňují výkon matriční agendy a jejich znalost je pro výkon funkce matrikáře nezbytná.

K tématu zvláštní matriky bych ještě chtěla pro zajímavost uvést, že matriční knihy ve zvláštní matrice jsou rozděleny do dvou skupin. Do první skupiny jsou zapisovány matriční události, které nastaly před 1.1.1950, tzn. v době platnosti dřívějších právních předpisů, která upravovaly zápisy do matriky. Při zápisu do jednotlivých matrik jsou respektovány právní předpisy a náležitosti z té doby. Např. církevní manželství, legitimace dítěte, oduznání manželského původu atd. Matriční knihy těchto událostí jsou označeny jako svazek XII, přičemž za lomítkem následuje pořadové číslo knihy. Do druhé skupiny matričních knih byly zapisovány matriční události, které nastaly po 1. 1. 1950. Tyto zápisy jsou prováděny v souladu se současnými platnými matričními předpisy a knihy jsou označeny jako svazek XIII. V současné době od platnosti zákona o matrikách č. 301/2000 Sb., tj. od 1. 7. 2001 jsou matriční knihy ve zvláštní matrice číslovány obdobně jako

u jiných matričních úřadů novou číselnou řadou začínající číslicí 1, pouze pro rozlišení se před číslo knihy uvádí zkratka ZM.

Na závěr této části mé bakalářské práce musím konstatovat, že zvláštní matrika je specifikum České republiky, neboť v převážné většině států Evropské unie, i mimo ni, neexistuje povinnost vyříditi si zápis matriční události, ke které došlo v cizině, do matriky ve svém domovském státě. V našem právním řádu však tato povinnost existuje a vyplývá z ustanovení § 7 zákona č. 328/199 Sb., o občanských průkazech, v němž se uvádí: „Předkládá-li občan k doložení údajů zapisovaných do občanského průkazu doklad vystavený orgánem cizího státu, je povinen předložit výpis z matriční knihy Úřadu městské části Brno-střed“. Ačkoliv občané jsou často roztrpčeni, že musí podstupovat další jednání na úřadech a vyřízení jejich záležitostí se prodlužuje, to, že jejich cizozemská matriční událost je zapsána v české matrice, přináší řadu výhod. Občan obdrží český matriční doklad, který je na všech úřadech srozumitelný a údaje v něm uvedené jsou nezpochybnitelné, neboť byly při zápisu do zvláštní matriky úředně ověřeny. Při ztrátě tohoto dokladu, má možnost požádat jednoduchým způsobem o duplikát a rovněž jeho potomci, či předci mohou v případě potřeby tento doklad snadno obstarat. Na druhou stranu, pokud by tento zápis ve zvláštní matrice učiněn nebyl, pak by v případě ztráty cizozemského dokladu bylo jeho nové obstarání nepochybně spojeno s velkými překážkami a bylo by časově i finančně mnohem nákladnější.

4.7 Jméno a příjmení

Jak vyplývá z názvu zákona č. 301/2000 Sb., tento zákon upravuje nejen vedení matrik, ale také užívání a změnu jména a příjmení. Od 1. 1. 1950 do 30. 6. 2001 tj. do účinnosti zákona č. 301/2000 Sb., upravoval užívání a změnu jména a příjmení samostatný zákon č. 55/1950 Sb., a prováděcí vyhláška č. 479/1950 Ú.l.

4.7.1 Jméno

Od doby, kdy se lidé začali seskupovat ve společenství, začaly se používat jména jedinců, tzv. antroponomya. Dříve mezi lidmi existovala pouze jednojmennost, dnes bychom to mohli lépe vysvětlit, že se užívala pouze jména

osobní. Toto bylo možné z hlediska toho, že na vsích žilo méně lidí, než je tomu dnes a jména jednoduchá nebylo možné změnit kvůli velkému počtu dalších jedinců se stejným jménem. Jména vznikala různými způsoby, například jako reflexe na vznešená přání, na základě věštby apod. Jména byla dříve rozdělena podle stavu. Urození lidé byli pojmenováni složenými jmény a poddaní jmény jednoduchými.

V pozdější době, kdy vzrostl počet lidí, vzrostla také potřeba dalšího rozlišení jmen. Vzniká tzv. dvojjmennost a vícejmennost. U nás k tomu dochází přibližně v 11. století. Teprve v 15. až 16. století se stává příjmení neodmyslitelnou částí osobního jména a jménem, které se postupem času dědí. O příjmení se více zmíním až v následující kapitole, která se jej přímo týká.

Jména, užívaná na našem území jsou slovanského původu, ale většina jmen je původu neslovanského. Neslovanská jména se u nás začala používat na základě rozvoje obchodu a politických vztahů našich předků s cizími zeměmi. Pronikání cizí kultury a křesťanství do Čech nejvíce ovlivnilo výběr jmen.

Vývoj našich rodných jmen

Do roku 1300

V tomto období převládají jména slovanská a jednojmennost. Již se objevují také jména německá, která sem byla přinášena německými manželkami Přemyslovců nebo německými mnichy.

Období 1300-1750

Toto období je charakterizováno církevními jmény. S křesťanstvím přicházela jména křesťanská. Během 14. století se stává běžným užívání světských jmen. Člověk se tím, že přijal jméno některého světce, domníval, že si zajišťuje ochranu. Církevní křesťanská jména jsou především původu hebrejského, řeckého, latinského a germánského. Projevoval se zde také slabý vliv humanismu a reformace. Humanisté zavedli několik nových latinských jmen, ale tato jména mezi lid nepronikla. Poprvé se začínají objevovat příjmení.

Období 1750-1860

Začátek pronikání barokních jmen vychází ze zvýšeného uctívání kultu Panny Marie a sv. Josefa. Od 16. Století se začíná, především mezi šlechtou, užívat dvou a více křestních jmen. Na tuto módu navazuje zvyk projevit své vlastenectví připojením národního jména, tzv. vlastenecká jména.

Období 1860-1945

Vedle barokních jmen se uplatňují jména národní.

Období od roku 1945

Od druhé světové války prochází jména změnami. Především se odstraňují rozdíly stavovské a rozdíly mezi městy a vesnicemi a neustále se mění móda křestních jmen.

Pokud se týká jména, zákon o matrikách stanoví, že „Fyzická osoba, které byl matričním úřadem vydán matriční doklad, má povinnost užívat při jednání před orgány veřejné moci, Českou národní bankou, Veřejným ochráncem práv, Úřadem pro zastupování státu ve věcech majetkových, státními fondy a zdravotními pojišťovnami (dále jen úřední styk) jméno, popřípadě jména, která jsou uvedena na tomto matričním dokladu“.

Do matriční knihy mohou být zapsána dvě jména, která nesmí být stejná, není dovoleno zapsat jméno zkomolené, zdrobnělé nebo domácké. V případě pochybností, zda se jedná o jméno pravopisně správné, tj. vhodné k zápisu do matriky, musí být předložen posudek vyhotovený soudním znalcem. Seznam jmen vhodných k zápisu do matriky obsahuje kniha dr. Miloslavy Knappové „Jak se bude vaše dítě jmenovat?“ a dále na matričních úřadech existují seznamy jmen dívčích i chlapeckých, které nejsou uvedeny v knize dr. Knappové. Avšak tato jména byla již v minulosti k zápisu do matriky, samostatným znaleckým posudkem povolena. Dále není dovoleno osobě mužského pohlaví zapsat jméno ženské a naopak a dále nemůže být dítěti zapsáno jméno, pokud je matričnímu úřadu známo, že toto jméno užívá sourozenec stejných rodičů. V praxi to znamená, že stejné jméno může mít polorodý sourozenec např. rozvedený muž, který uzavře nové manželství a má z prvního manželství syna Františka, může ve druhém

manželství s novou manželkou znovu dát synovi jméno František. To však platí až od účinnosti zákona č. 301/2000 Sb., ve znění pozdějších předpisů tj. od 1. 7. 2001. Do té doby tj. do 30. 6. 2001 nebylo v zákoně řečeno „stejných rodičů“ – bylo tam jenom sourozenec a pak samozřejmě byl v praxi výklad takový, že nemohl mít stejné jméno ani polorodý sourozenec.

Podle právní úpravy platné do 31. 12. 1949 bylo možno zapsat do matriky více jmen, to znamená v církevních matrikách narození bylo běžné zapsat dítěti dvě i tři jména. Po 1. 1. 1950 byla uzákoněna povinnost užívání pouze jednoho jména. Pokud bylo v církevní matrice, případně v rodném listě vydaném do 31. 12. 1949 zapsáno více jmen, mohl občan v úředním styku používat pouze jméno uvedené na prvním místě, nebo jméno označené jako hlavní.

Zákon o matrikách č. 301/2000 Sb., tuto zásadu změnil a byla uzákoněna možnost zápisu dvou jmen. Dále zákon stanovil, že občané, kteří mají v matriční knize zapsáno pouze jedno jméno, mohou před matričním úřadem podle místa trvalého pobytu, nebo u matričního úřadu, kde je jejich narození zapsáno, prohlásit, že budou užívat dvě jména. Občan, který se narodil do 31. 12. 1949 a má v rodné matrice zapsána dvě jména, může prohlásit, že tato dvě jména bude užívat a v případě, že má uvedeno v matrice více jmen, které z těchto jmen bude užívat jako druhé. Stejně tak mohou za nezletilého učinit prohlášení o druhém jménu rodiče. Jestliže se však jedná o dítě starší 15-ti let, musí být připojen jeho souhlas.

Další rozdíl oproti předchozí právní úpravě spočívá v tom, že od 1. 1. 1950 až doposud platila a platí zásada, že i když jsou matriky vedeny v jiném než českém jazyce, výpisy z matrik musí být psány v jazyce českém. To znamená i jméno, které je například zapsáno v matrice německy v podobě Franz, musí být v rodném listě uvedeno v české podobě František. Zákon o matrikách č. 301/2000 Sb., však nově stanovil, že užívání české podoby cizojazyčného jména nevyžaduje povolení. Znamená to, že na žádost fyzické osoby, o jejíž zápis narození se jedná, může být jméno v tomto cizojazyčném ekvivalentu uvedeno v rodném listu podle původního zápisu v rodné matrice.

Pokud se týká změny jména, v zákoně o matrikách se uvádí, že změnu jména lze povolit pouze na základě žádosti fyzické osoby a v případě nezletilého pouze na žádost jeho zákonných zástupců. Dále je v zákoně přesně uvedeno, kdy

změnu jména povolit nelze. Platí zde zásady pro zápis jména do matriky, které jsem citovala v úvodu této pasáže. To znamená, nelze povolit změnu jména na jméno zdobné, domácké, či zkomolené a nelze povolit změnu jména osobě mužského pohlaví na jméno ženské a opačně (pokud nejde o změnu pohlaví, tzv. transexualitu). Z toho vyplývá, že zákon negativně vymezuje, kdy změnu jména povolit nelze, z čehož lze odvodit, že ve všech ostatních případech se změna jména povoluje. V případě nezletilého dítěte staršího 15-ti let nestačí žádost rodičů, jako zákonných zástupců, ale musí být připojen i souhlas tohoto dítěte, o jehož změnu jména se jedná.

Ve věci žádosti o povolení změny jména rozhoduje matriční úřad, v jehož správním obvodu je žadatel přihlášen k trvalému pobytu, u nezletilých dětí rozhoduje matriční úřad v místě trvalého pobytu dítěte. Za povolení změny jména se hradí správní poplatek ve výši 1.000,- Kč.

Jenom pro úplnost se chci zmínit o změně jména v případě osvojení. Jestliže dojde k osvojení dítěte, mají osvojitelé právo, do šesti měsíců od právní moci rozsudku o osvojení nejpozději však do dosažení zletilosti, zvolit osvojenci jiné jméno. Toto prohlášení se může učinit u kteréhokoli matričního úřadu. Pokud by osvojitelé z nějakého důvodu tuto lhůtu zmeškali, pak by museli žádat o změnu jména ve správním řízení, tato změna je od správního poplatku osvobozena. Pokud se týká příjmení, toto je osvojenci změněno automaticky rozhodnutím soudu.

4.7.2 Příjmení

Příjmení nejčastěji vznikalo z přezdívaní. Nejstarším typem příjmení jsou tzv. *patronymika*, jež jsou substantivy, která se pomocí přípony odvozují od vlastního jména otce nebo někdy i od matky, a to jde o *metronymiky*. Dědičná příjmení se u nás většinou vyvíjela z nedědičných příjmů (přízvisek), kterými se rozlišovali lidé stejných jmen v obci. Příjmení vyznačuje druhotný stav k osobnímu jménu, stojí při něm a doplňuje ho. Postupem času nabývalo na významu, kdy pouhé jméno již nestačilo k přesnému odlišení osob.

Českých příjmení je více než 360 000. Způsob vzniku příjmení je velice rozmanitý. Příjmení vznikala nejvíce z rodných a křestních jmen, tj. osobních jmen,

z místních jmen a z apelativ, tzn., z přídavných jmen, sloves, příslovců, částic a citoslovců, z názvů sociálních skupin, zaměstnání, funkcí a úřadů, z názvů řemesel, dopravních prostředků, chemických výrobků atd.

Naše příjmení vznikala od 14. do 18. století, nejdříve u šlechty, pak u měšťanů a svobodných sedláků. K ustalování příjmení docházelo se zdokonalováním veřejné správy a k potřebě vést evidenci obyvatel. Roku 1780 byla uzákoněna neměnnost příjmení a svá jména dostali i bezzemci a čeledí. Dnešní podoba příjmení je ustálena od 19. století na základě pravopisné reformy, která dala základ modernímu českému pravopisu.

Obdobně jako u jména, tak u příjmení zákon stanoví, že „Fyzická osoba, které byl matričním úřadem vydán matriční doklad, má povinnost užívat v úředním styku příjmení, popřípadě více příjmení, která jsou uvedena na tomto matričním dokladu“.

V našem státě přetrvává od dob císaře Josefa II., tradice užívání jednoho příjmení. Většina českých občanů užívá jedno příjmení a zákon o matrikách stanoví podmínky, za nichž může občan České republiky používat více příjmení.

- nabyt-li je podle dříve platných předpisů
- prohlásil-li souhlasně při uzavírání manželství, že příjmení druhého snoubence, užívajícího více příjmení bude jejich příjmením společným (to znamená získal je uzavřením manželství)
- prohlásil-li při uzavírání manželství, že spolu se společným příjmením bude užívat a na druhém místě uvádět příjmení předchozí,
- anebo, jde-li o příjmení dítěte po jeho rodičích, kteří jsou oprávněni užívat více příjmení.

Není tedy možné, aby občan, který má v rodném či oddacím listě zapsáno jedno příjmení, mohl požádat o změnu příjmení ve správním řízení s tím, že si přeje užívat příjmení dvě.

Na druhé straně ale zákon o matrikách umožňuje prohlášením upustit od užívání některého z více příjmení. Fyzická osoba, jejíž příjmení jsou zapsána

v knize narození nebo v knize manželství, může před matričním úřadem prohlásit, že bude užívat pouze jedno, popřípadě dvě příjmení. Prohlásila-li fyzická osoba při uzavírání manželství, že spolu s příjmením společným bude užívat a na druhém místě uvádět příjmení předchozí, nemůže prohlášením upustit od užívání společného příjmení, jestliže manželství trvá.

V této části mé bakalářské práce, týkající se užívání příjmení, bych se ještě ráda krátce věnovala poslední dobou stále více diskutované otázce, a to přechylování ženského příjmení. Jedná se o českou zvyklost, která má své historické kořeny.

Zákon o matrikách přijatý v roce 1949, obsahoval ustanovení, že příjmení žen se do matrik zapisuje v souladu s pravidly českého pravopisu. Znamenalo to, že veškerá ženská příjmení, musela být zapisována do matričních knih v přechýlené podobě a to tak, že u českých příjmení se dodržovala rodová tradice a u příjmení cizího původu se k mužskému příjmení mechanicky připojovala koncovka –ová. Výjimka nebyla připouštěna. Po změně politických poměrů v roce 1989 byla tato striktní zásada postupně rozvolňována a bylo umožněno nepřechylovat některé typy příjmení, např. příjmení cizojazyčná končící na samohlásku a česká příjmení složená z více slov. Zákon o matrikách č. 301/2000 Sb., zásadu povinnosti přechylování ženských příjmení prolomil. V zákoně sice bylo stanoveno, že příjmení žen se tvoří v souladu s pravidly české mluvnice, avšak zároveň se zde uvádí, že pokud to ukládá mezinárodní smlouva, uvede matriční úřad na žádost nositelky příjmení v matričním zápisu vedle příjmení ženy utvořeného podle pravidel české mluvnice i toto její příjmení ve tvaru, které pravidlům české mluvnice neodpovídá. Z těchto dvou forem příjmení může nositelka příjmení užívat jen jednu formu, kterou si zvolí při podání žádosti a ta se uvede v matričním dokladu.

Mezinárodní smlouvou se rozuměla Rámcová úmluva o ochraně národnostních menšin, to znamená, že o toto mohla požádat pouze žena, která byla příslušnicí jiné než české národnosti. Toto původní znění zákona o matrikách bylo změněno zákonem č. 165/2004 Sb., který rozšířil možnosti, kdy může žena požádat o zápis příjmení v mužském tvaru. Umožnil, aby nositelka příjmení, jejíž příjmení

je zapsáno v matriční knize v souladu s pravidly české mluvnice požádala o zápis příjmení v mužském tvaru – jde-li:

- cizinku
- občanku, která má trvalý pobyt v cizině
- občanku, jejíž manžel je cizinec
- občanku, která je jiné než české národnosti

Obdobně rodiče dítěte ženského pohlaví, jehož příjmení je v matrice zapsáno v souladu s pravidly české mluvnice mohou požádat, aby příjmení bylo zapsáno v mužském tvaru je-li dítě

- cizincem
- občanem, který má trvalý pobyt v cizině
- občanem, jehož jeden z rodičů je cizincem
- občanem, který je jiné než české národnosti

Těmito ustanoveními bylo vyhověno občankám České republiky, žijícím v zahraničí, kde zejména v mimoevropských státech považovali příjmení manželky za odlišné od příjmení jejího manžela a ženy těžko prokazovaly, že se jedná o totožné příjmení, přechýlené dle pravidel české mluvnice. Zvlášť absurdní byly případy, kdy uzavíraly manželství v České republice ženy cizinky a v oddacím listě musela být zapisována jejich příjmení v přechýlené podobě, tzn. jejich příjmení byla připojením koncovky –ová pozměněna a neshodovala se tak s jejich doklady, vystavenými v jejich domovském státě. Od účinnosti zmiňovaného zákona 165/2004 Sb., mohlo být těmto ženám příjmení zapisováno v mužském tvaru tak, jak bylo uvedeno v jejich cizozemských dokladech.

O užívání příjmení v mužském tvaru mají však často zájem i ženy žijící v České republice, které užívají klasická česká příjmení a které nesplňují ani jednu z podmínek stanovených zákonem. Z toho důvodu zaznívají názory, že povinnost zapisovat příjmení žen v souladu s pravidly české mluvnice by měla být ze zákona

o matrikách vypuštěna a ženy by si samy měly zvolit, zda budou užívat příjmení v mužském, či ženském tvaru.

Pokud se týká změny příjmení, obdobně jako u jména, zákon stanoví, že příjmení lze změnit fyzické osobě pouze na základě její žádosti, případně žádosti jejích zákonných zástupců. Dále je v zákoně uvedeno, že změna příjmení se povolí zejména tehdy, jde-li o příjmení hanlivé, nebo směšné, nebo je-li pro to vážný důvod. Zároveň se zde říká, že změna jména nebo příjmení se nepovolí, jestliže by změna byla v rozporu s potřebami a zájmy nezletilého. Je zde tedy oproti změně jména ten rozdíl, že na změnu příjmení není právní nárok a povoluje se zejména, jde-li o příjmení hanlivé nebo směšné, anebo k tomu musí být vážný důvod. Za povolení změny příjmení se platí poplatek 1000,- Kč jako u změny jména.

Za trvání manželství může být změna příjmení povolena pouze za souhlasu obou manželů. Pokud manželé mají společné příjmení, mohou požádat o změnu příjmení opět pouze na společné příjmení, které se vztahuje i na jejich nezletilé děti. Je ale možno, pokud si manželé ponechali každý své dosavadní příjmení, aby jeden z nich požádal o změnu příjmení na příjmení druhého z nich, který s touto změnou musí vyslovit souhlas. Pokud se jedná o změnu příjmení dítěte, je nezbytný souhlas druhého rodiče a u dítěte staršího 15-ti let musí být souhlas i tohoto dítěte.

Obdobně jako u jména, také o žádosti o povolení změny příjmení rozhoduje matriční úřad, v jehož správním obvodu je žadatel přihlášen k trvalému pobytu, v případě nezletilých dětí rozhoduje matriční úřad podle trvalého pobytu dítěte. Správní poplatek za povolení změny příjmení činí 1.000,- Kč. Pokud se jedná o povolení změny příjmení hanlivého, výstředního, směšného, zkomoleného cizojazyčného nebo na dřívější příjmení činí správní poplatek pouze 100,- Kč. Změna příjmení do jednoho měsíce po rozvodu manželství se neplatí, po skončení této lhůty se opět zaplatí správní poplatek 1000,- Kč.

Při povolování změny jména, či příjmení rozhoduje příslušný matriční úřad ve správním řízení vedeném dle zák. č. 500/2004 Sb., správní řád.

Ke změně příjmení může také dojít pouze prohlášením, a to po rozvodu manželství, kdy manžel, který přijal příjmení druhého manžela může do jednoho měsíce po právní moci rozhodnutí o rozvodu oznámit matričnímu úřadu, že přijímá

opět své dřívější příjmení, popřípadě že upouští od užívání společného příjmení vedle příjmení dřívějšího (ust. § 29 zákona o rodině). Oznámení o přijetí dřívějšího příjmení, popřípadě upuštění od užívání společného příjmení vedle příjmení dřívějšího lze učinit ústně do protokolu nebo písemně u kteréhokoli matričního úřadu. Důležitá je skutečnost, že to musí být ve lhůtě jednoho měsíce od právní moci rozhodnutí o rozvodu. Pokud dotyčná osoba tuto lhůtu zmešká, musí podat klasickou žádost o změnu příjmení, o níž je rozhodováno ve správním řízení. Poplatek v tomto případě činí, jak uvádím shora, pouze 100,- Kč.

Nepozornost při provádění zápisů do matričních knih a vynechání čárky, či háčku v příjmení, nebo chyba v datu narození může způsobit dotyčnému občanu velké problémy. Jestliže dojde k případu, že v různých osobních dokladech nastanou nesrovnalosti ve jménu, příjmení, datu nebo místu narození a dalších skutečnostech osvědčujících osobní údaje konkrétní osoby, pak jsou za správné údaje pokládány údaje zapsané v matričních dokladech. To vše svědčí o tom, že matriky mají významnou a nezastupitelnou roli při výkonu státní správy a odvíjí se od nich veškeré další evidence a registry obyvatel.

5 ZÁVĚR – Význam matrik

Význam matrik se postupem doby měnil, ale co mě osobně nejvíce zaujalo, je jejich historická kontinuita, která je zachována minimálně od druhé poloviny 18. století. Je to oblast, která musí zaujmout každého, kdo se s ní blíže seznámí, neboť se úzce dotýká každého z nás. Matrika provází občana po celý život, tj. od jeho narození, přes uzavření manželství, narození jeho dětí až po úmrtí. Všechny tyto nejdůležitější mezníky v jeho životě jsou zapsány v matričních knihách, které jsou archivovány tak zvané „navždy“. Nikdy nedojde k jejich skartaci, nemůže v nich být nic přepisováno, mazáno, či svévolně měněno. Matriční zápisy se provádějí do předem svázaných matričních knih, jednotlivé listy jsou předem očíslovány a tyto listy nelze vyjímat, či vytrhávat. Chybně zapsané údaje se nemažou, ani jinak neopravují, pouze se podtečkují a oprava se provádí ve zvláštním oddíle matričního zápisu.

Všechny dodatečné a doplňující, či opravné záznamy se provádí způsobem dopisování, takže zápis zůstává ve své původní nezměněné podobě. Matriky jsou dodnes psány vlastnoručně dokumentním inkoustem stejně, jako byly psány za císaře Josefa II. V nynější moderní době, kdy počítače ovládly náš svět a pomocí dokonalých kopírovacích strojů se nechá vytvořit falsifikát téměř všeho, je matriční kniha jednou z mála dokumentů, které nelze zfalšovat. Je to evidence, která je nejucelenější a nejpřesnější ze všech evidencí, které jsou ve státě vedeny. Matriky jsou také jedinou evidencí, která se vede duplicitně, přičemž duplikát matriční knihy tvoří sbírka listin, která obsahuje prvotní doklady, na jejichž základě jsou prováděny zápisy do matrik. Tyto prvotní doklady obsahují další údaje, které nejsou do matričních knih zapisovány, slouží ke statistickým účelům, a s odstupem času budou mít jistě svoji vypovídací hodnotu.

Při zpracování mé bakalářské práce mě zaujalo, že postupem let se stále více a více omezuje rozsah údajů zapisovaných do matričních knih. Tak, jako se v 19. století císařskými dekrety za vlády Josefa II. a následně i vládními nařízeními údaje zapisované do matrik stále rozšiřovaly a doplňovaly, ve 20. a 21. století se naopak údaje zapisované do matrik stále zužují. Ze zápisu narození se již nedozvíme, jaké povolání měli rodiče dítěte, a také zcela vypadly údaje o prarodičích. Do 30. 6. 2001 obsahoval zápis narození i rodný list jména a příjmení

prarodičů, takže v rodném listu si každý z nás mohl přečíst, jak se jmenoval náš děda s babičkou z otcova i z matčiny strany. Obdobně zápisy do knihy manželství byly velmi zestručněny a zapisované údaje byly omezeny na minimum. Do 30. 6. 2001 obsahoval zápis manželství i oddací list, údaj o povolání snoubenců a údaj o jejich bydlišti, dále jména, příjmení, data a místa narození rodičů snoubenců a jejich povolání. Zároveň obsahoval údaj o jménu, příjmení, povolání a bydlišti svědků. Od 1. 7. 2001 obsahuje oddací list pouze jména, příjmení, data a místa narození snoubenců, jejich stav a jména a příjmení jejich rodičů. U osob svědků se zapisuje pouze jméno, příjmení a rodné číslo. Zápisy v matrikách i matriční doklady tak ztrácejí podle mého názoru svoji vypovídací hodnotu a budoucí generace při své badatelské činnosti se již z matrik nedozví zajímavé podrobnosti o svých předcích tak, jako tomu dnes je při čtení církevních matrik. V takovémto starém zápise narození např. zjistíme, že otec dítěte byl Martin Hrubý, hostinský v Mláce 1, syn Františka Hrubého, sedláka z Novosedel č. 22 a Marie rodem Nováček ze Hlíny. Samozřejmě, že každý badatel při čtení takového zápisu narození svého předka je vděčný za matriční předpisy, které takovýto rozsah údajů stanovily. Budoucí badatel se v současných zápisech dozví pouze nejnutnější údaje identifikující osobu, jíž se matriční událost týká. Je to daň současné době, která se zaměřila na ochranu osobních údajů a lidé této doby si nepřejí, aby z jejich dokladů, které předkládají úřadům, mohl kdokoliv zjistit, jaké je jejich sociální postavení, jaké povolání měli jejich rodiče, kde bydleli apod. Dnešní generace chce zůstat v anonymitě a údaje o své osobě si chrání.

Na druhou stranu by asi neměli nic proti tomu, kdyby v jejich matričních dokladech byly uváděny akademické tituly. Přesto od 1. 7. 2001 se vysokoškolské tituly do matrik ani do matričních dokladů ke jménům nezapisují. Nepovažuji za správné, že např. v případě úmrtí významného vědeckého pracovníka, či renomovaného lékaře nemůže být dle současných předpisů uvedeno v úmrtním listě jeho jméno a příjmení spolu s vysokoškolským, či akademickým titulem.

Dalším údajem, který by jistě nikomu nevadil a neprozradil by nic ze soukromého života dotyčného je údaj o přesné hodině narození. Tento údaj je zapisován do hlášení o narození, které vyplňuje zdravotnické zařízení a je tedy součástí sbírky listin. Bohužel do knihy narození se údaj o hodině narození neuvádí a neuvádí se tím pádem ani na rodný list, který je výpisem z knihy narození.

Myslím si, že skoro každý z nás si někdy v životě při oslavě narozenin položil otázku „v kolik hodin jsem se vlastně narodil“. Církevní matriky údaj o hodině narození neobsahují a je to logické. Zápis do rodné matriky prováděl farář na základě ústního oznámení, u porodu byla přítomna zpravidla porodní bába, která hodinu narození nesledovala. Čas narození byl důležitý pouze v případě dvojčat, kdy muselo být jasně uvedeno, které z dvojčat se narodilo jako první a které jako druhé. Pouze v tomto výjimečném případě, kdy se jedná o vícečetný porod, byla hodina narození jak po 1. 1. 1950, tak po 1. 7. 2001 do knihy narození zapisována. Od padesátých let, zejména od 1. 1. 1959, kdy je vedena sbírka listin, obsahuje hlášení o narození přesný čas porodu a nahlédnutím do sbírky listin, může dotyčná osoba údaj o hodině svého narození zjistit. Je to však spojeno s návštěvou příslušné matriky a s úhradou správního poplatku. Považuji to za zbytečné, když by tento údaj mohl být bez jakýchkoliv problémů zapisován do matriční knihy i do rodného listu.

Přes tyto mé drobné výhrady, či postřehy, považuji matriky a vedení matriční agendy za velice zajímavou činnost a práci matrikářů za velmi zodpovědnou a důležitou.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- Časopis rodopisné společnosti v Praze, ročník 12, 1940, č. 1
- Knappová, Miloslava. *Rodné jméno v jazyce a společnosti*. Praha, Academia, 1989
- Jurníková, J., Skulová, S., Průcha, P., Havlan, P., Sedláček, S., Klečka, S., Kolman, P., *Správní právo zvláštní část*. Brno, Masarykova univerzita, 2004. ISBN 80-210-3417-3
- Kopecký, František. *Průvodce našimi jmény*, Praha, Academia, 1991. ISBN 80-200-0016-X
- Metodická příručka, stanovisko Nejvyššího soudu, ze dne 19. 12. 1986 o Zvláštní matrice
- Moldanová, Dobrava. *Naše příjmení*. Praha, Agentura Pankrác, s. r. o., 2004
- Pohanka, Henry. *Sám proti toku času aneb s genealogií k vlastním kořenům*. Litvínov, Dialog, 2002. ISBN 80-858-4362-5
- Řičař, Kristoslav. *Úvod do genealogie: Kdo jsou moji předkové a odkud přišli?*. Praha, Horizont, 1995. ISBN 80-701-2082-7
- Zákon č. 301/2000 Sb., o matrikách jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č. 1 - Kopie z matriky narození z roku 1808	str. 18
Příloha č. 2 - Rodný a křestní list z roku 1902 (vyžádaný r. 1941).....	str. 18
Příloha č. 3 - Rodný a křestní list z roku 1863.....	str. 18
Příloha č. 4 - Kopie křestního listu z roku 1907.....	str. 18
Příloha č. 5 - Výtah z matriky narození roku 1933 (vyžádáno 1940)	str. 18
Příloha č. 6 - Kopie opisu rodného listu z roku 1808.....	str. 18
Příloha č. 7 - Kopie z matriky oddavek z roku	str. 18
Příloha č. 8 - Oddací list z roku 1926.....	str. 18
Příloha č. 9 - Kopie oddacího listu z roku 1860.....	str. 18
Příloha č. 10 - Kopie úmrtního listu z roku 1940.....	str. 19
Příloha č. 11 - Úmrtní list z roku 1945 (spolu s křestním a oddacím listem) .	str. 19
Příloha č. 12 - Rodný list	
Příloha č. 13 - Oddací list	
Příloha č. 14 - Úmrtní list	
Příloha č. 15 - Vzor formuláře výpisku	
Příloha č. 16 - Rodokmen Tomáše Jana Masaryka	
Příloha č. 17 - Rodokmen rodu Lziczarz – Řičař (1638-1985)	
Příloha č. 18 - Kopie křestního listu z roku 1877	
Příloha č. 19 - Článek z časopisu o tom jak úspěšně hledat předky	

Jaro 1892	YHO domu	Jmeno	Pohl. Stav	Podpis	Podpisové		Imotiv	
					Heis	matern	čmeno	žran
22. 2. 92	16	čtělba Rozpova	1	-	-	1	1	1
		čtělba Rozpova	1	-	-	1	1	1
26. 2. 92	13	Mayla Rozpova	1	-	-	1	1	1
		Mayla Rozpova	1	-	-	1	1	1
4. 3. 92	33	čtělba Rozpova	1	-	-	1	1	1
		čtělba Rozpova	1	-	-	1	1	1
2. 4. 92	34	Anna Rozpova	1	-	-	1	1	1
		Anna Rozpova	1	-	-	1	1	1
28. 4. 92	26	Theresa Rozpova	1	-	-	1	1	1
		Theresa Rozpova	1	-	-	1	1	1
29. 5. 92	7	Philie Rozpova	1	-	-	1	1	1
		Philie Rozpova	1	-	-	1	1	1
5. 6. 92	30	Franki Rozpova	1	-	-	1	1	1
		Franki Rozpova	1	-	-	1	1	1

Proboštský úřad v Jindřichově Hradci.

Rodný a křestní list.

Protektorát Čechy a Morava.
Protektoratus Bohemia et Moravia.

Testimonium natiuitatis et baptismi.

Diecése česko-budějovická.
Diocesis Bohemo-Budvicensis.Okresní úřad fary:
Districtus polit. parochiae: TEPESCH TELČ.Vikariát:
Vicariatus: Jindř. Hradec (městský).Okresní soud fary:
Districtus judicialis parochiae: Jindř. Hradec.Fara:
Parochia: Jindř. Hradec.Č. exh. **66 27**Matriky křestní:
Libri baptisatorum:Knihy
TomusXIV List
FoliumČíslo řadové
Num. currens

72.

150.

Den, měsíc a rok Dies, mensis, annus natiuitatis et baptismi	narozeni <u>28. 6. 1902</u> , t. j. dne <u>dvacátého června</u> roku: <u>fiscihodevístého</u> <u>drakého</u> , křtu <u>29. 6. 1902.</u>		
Jméno křtěného Nomen baptisantis	<u>Josef Ingval, kaplan.</u>		
Jméno pokřtěnce Nomen baptisati	<u>Marie Anna Pládek</u>		
Náboženství Religio	<u>řimsko-katolické</u>	Pohlaví Genus	<u>ženské</u>
		Lože Torus	<u>manželské</u>
Místo narození Locus natiuitatis	<u>Jindřichov Hradec</u> <u>č. 119/II</u>	Okresní	úřad: <u>Jindřichov Hradec.</u> soud: <u>Jindřichov Hradec.</u>
Porodní asistentka Obstetrix	zkoušená: <u>Marie Sedláčková z Jindř. Hradce.</u>		
Otec Pater	<u>František Pládek, majitel hospodářství v Jindř. Hradci č. 110/II, manvrl. syn Václava Pládek-a, rolníka z Oujezdce č. 10, a jeho manvrlky Kateřiny, manvrl. dcery Vojtěcha Pládek-a, rolníka z Oujezdce č. 2. (oh. Vesel. n. L.)</u>		
Matka Mater	<u>Kateřina, manvrl. dcera Jakuba Víturky-z, rolníka z Trtěvje č. 15, a jeho manvrlky Rosalie, manvrl. dcery Vojtěcha Pládek-a, rolníka z Trtěvje č. 25. (oh. Soběslav.)</u>		
Kmotrové Patrini	<u>Víturkové Rosalie, vdova po rolníku v Jindř. Hradci č. 111/II.</u>		
Poznámka	<u>Oddána 12. ledna 1926 o Ladislavu Janou.</u>		

Na důkaz toho stůj zde vlastnoruční podpis a pečeť farního úřadu.
In quorum fidem manu propria subscripsi et sigillo parochiali muniui.

Dáno na proboštském úřadě v Jindřichově Hradci.
Datum in praepositi officio Novaedomi.

dne 28. prosince 1941. P. J. V. P.

Rodný a křestní list.

Testimonium nativitatis
et baptismi.

Č. exh. 1036

Příloha č. 3

Matriky křestní:
Libri baptizatorum:

Kniha XVI
Tomus

List 112
Folium

Číslo řadové
Num. currens

Kolek
5 Kč

Den, měsíc a rok Dies, mensis, annus nativitatis et baptismi	narození 15. 3. 1863 t. j. dne patnáctého léta tisícího osmi stého šedesátého třetího křtu: 17. března 1863
Jméno křtícího Nomen baptizantis	Josef Melena Kaplan
Jméno pokřtěnce Nomen baptizati	Věnceslava Josefa Marie Česká
Náboženství Religio	Katolické
Pohlaví Genus	ženské
Lože Torus	manželské
Místo narození Locus nativitatis	Jindřichův Hradec č. 131 Okresní soud: Jindřichův Hradec. úřad:
Porodní asistentka Obstetrix	Antonie Kordenská v Jindř. Hradci
Otec Pater jméno a příjmení, povolání a postavení v povolání, jeho otec a matka, místo narození, číslo domu, okres soudní, okresní úřad	Vojtěch Český gymnasiální profesor v Jindřichově Hradci manž. syn Jana Českého rolníka v Hto. micích č. 17 a Marie rož. Synocové; Antonie
Matka Mater jméno a příjmení, její otec a matka, místo jejího narození, číslo domu, okres soudní, okresní úřad	Anna manž. dcera Václava Břejského majitele mlýna v Třeboni a Kateřiny rož. Puchovské; Tábora
Kmotrové Patrini jméno, příjmení, stav a bydli	Václav Břejský majitel mlýna v Třeboni a jeho manž. žena Kateřina Břejská
Poznámka	

Na důkaz toho stůj zde podpis a pečeť farního úřadu.

In quorum fide manu propria subscripsi et sigillo parochiali munivi.

Dáno na proboštském úřadě v Jindř. Hradci
Datum in officio in

C. j. 377

Křestní list.

matky narozených a pokřtěných pro město
Golice Jeníkov, lit. A. fol. 648. navedl se v Gol.
Jeníkově hejtm. Čáslav dne 4. dubna 1867 (šedesát sedm),
a podle ritzu katolického od velešustojného pana děkana
Josefa Novotného pokřtěn byl

Josef Slavík,

syn těchto rodičů :

Otec: Slavík Bedřich, katolík, sládek v g. Jeníkově č. 7
manž. syn Floriána, Slavíka, sládky v Krasném č. 4
blíž Hnojma na Moravě, a jeho manželky Barbory
dceřky Prokopa Grune v Paulicích, všichni katolíci.

Matka: Marie Rosalie Pickrová, katolička, obyč.
natelkyne v Gol. Jeníkově č. 72 hejtm. Čáslav.

Kněze: Alois Brachfeld kněz v Jeníkově č. 176

Děkanův úřad v Gol. Jeníkově

dne 30. srpna 1907

Dle výnosu vys. ministerstva financí
z 19. dubna 1901 č. 11.233 k úpravě do-
movské příslušnosti ve smyslu zákona
z 5. prosince 1896 ř. zák. čís. 222. —

Kolku prosto.

Výtah z matriky o narození.

Frana Marie Anna Antonie Patolla-ora'
manž. *Andriik a Patolla synům předních*
r Jindř. Hradci č. 52/II. a Tuncy zene "Glabore" z Jindř. Hradci
Hradce č. 2/II.

narodil(a) se dle rodné a křestní matriky: Svazek *XXX* strana *70*
dne *7. / prosince / listopadu* r. *1933* t. j. tisíc *devětsettřicet tři*
v *Jindř. Hradci* okres *Jindřichův Brdce*

Proboštský úřad
Farní (Dekánský) úřad v Jindř. Hradci

dne *26.* II. 1940 191

Pantůšek Prody
farář, dekan. *herbert*

Rodný a křestní list.

Československá republika.
Repubblica Cechoslovenica.

Testimonium nativitatis et baptismi.

Diecése česko-budějovická.
Dioecesis Bohemo-Budvicensis.Okresní úřad fary:
Districtus polit. parochiae:

} Tábor

Okresní soud fary:
Districtus judicialis parochiae:Vikariát:
Vicariatus:

} Tábor

Fara:
Parochia:

Č. exh. 824.

Matriky křestní:
Libri baptisatorum:

3.

Kniha
Tomus

8.

List
Folium

426.

Číslo řadové
Num. currens

Den, měsíc a rok Dies, mensis, annus nativitatis et baptismi	narození <u>7/10 1808</u> t. j. dne <u>sedmého</u> roku: ^{desátého} <u>tisícihodesátého</u> <u>osmého</u> křtu <u>8/10. 1808.</u>		
Jméno křtícího Nomen baptisantis	Tomaš Čížek, děkan		
Jméno pokřtěnce Nomen baptisati	Kateřina Suchomelova		
Náboženství Religio	římsko-katolické	Pohlaví Genus	ženské
		Lože Torus	manželka
Místo narození Locus nativitatis	Tábor № 204. Okresní soud: } Tábor úřad: }		
Porodní asistentka Obstetrix	zkoušená: Kateřina Kircelmerova		
Otec Pater jméno a příjmení, povolání a postavení v povolání, jeho otec a matka, místo narození, číslo domu, okresní soud, okresní úřad	Jan Suchomel, měšťan a kupce v Táboře		
Matka Mater jméno a příjmení, její otec a matka, místo jejího narození, číslo domu, okresní soud, okresní úřad	Eva, rozená Wegrova.		
Kmotrové Patrini jméno, příjmení, stav a obydlí	Josef Hlák, zúbořadní rada a hejtman Anna manželka.		
Poznámka			

Na důkaz toho stůj zde podpis a pečeť farního úřadu.

In quorum fidem manu propria subscripsi et sigillo parochiali munivi.

Dáno na
Datum in

děkanství

úřadě v
officio in

Táboře

dne

11/5.

1938.

[illegible]

Proboštský úřad v Jindř. Hradci.

Československá Republika.
Respublica Czechoslovenica.Okres politický:
Districtus politic.Okres soudní:
Districtus judicial.Dieceze česko-budějovická.
Dioecesis Boh.-Budvicena.M. Vikariát:
Vicariatus:Fara:
Parochia:Oddací list.
Testimonium copulationis.

Č. Exh. 150.

Matriky oddaných:
Libri copulatorum:Kniha
Tomus

XII.

List
Folium

MM.

Číslo post.
Num. currens

1.

Den, měsíc a rok oddavek Dies, mensis et annus copulationis	Dne 12. I. 1926. to jest dne dvanactého ledna léta: Tisícího devíti stého dvacátého šestého oddáni byli v Jindř. Hradci:	
Jméno a příjmení stav čili zaměstnání, obydli, místo narození, číslo domu, někdejší obydlí, okres a okres. pol. správa; jméno, příjmení a stav rodičů, obydlí jejich, číslo domu a náboženství Nomen, conditio, locus domicil. et nativitatis, nrus domus, prius domicilium, districtus judic. et politic.; nomen, conditio, domicil. et religio parentum	Ženich Sponsus Ladislav Jeřáb, řidič poštovního automobilu v Jindř. Hradci č. 165-I, syn + Marie Penabové v Jindř. Hradci č. 29-I, manželé dceru Petra Penabové, řidiče v Jindř. Hradci č. 29-I a dceru, roz. Schneiderové v Jindř. Hradci č. 24-I, provdanu, mat. Josefa Janu, mist. radstvíníka v Jindř. Hradci č. 22-I; nar. v Jindř. Hradci č. 29-I. ob. s. i. pl. J. Jeřáb.	Nevěsta Sponsa Marie Kláteková, v Jindř. Hradci č. 110-II, nar. v Jindř. Hradci č. 110-II, okres soud. i. pol. Jindř. Hradci, manželé dceru Klátek-a Františka, rolníka v Jindř. Hradci č. 110-II. a Kateřiny, roz. Víturkové v Křečovic č. 15.
Náboženství - Religio	katolické	katolické
Věk - Aetas	24 roků (10. 6. 1901.)	23 roků (28. 6. 1902.)
Stav Conditio, an prius jam matrimonio juncti fuerint	svobodný	svobodná
Kněz oddávající Sacerdos copulans	Rudolf Polánecký, kaplan senior.	
Svědkové oddavek Testes copulationis	Josef Sekava, vrchní strážník v Jindř. Hradci č. 261/II. p. k. František Feneš, řidič v Jindř. Hradci č. 29-I. p. k.	
Prohlásky staly se Proclamationes factae	3. 6. a 10. ledna 1926. v Jindř. Hradci.	

Na důkaz toho stůj zde podpis a pečeť farního úřadu.

In quorum fidem manu propria subscripsi et sigillo parochiali muniyi.

Dáno na
Datum inproboštském úřadě v
Officio in

v Jindř. Hradci.

dne
die

8. února

1926.

Polánecký kněz Jds.

14/15

Okres { politický:) Třeboň.
Districtus { politicus
soudní:)
judicialis

Vikariat: { Třeboň. 617
Fara: {
Parochia

Oddací list.

Testimonium copulationis.

Nr. Exh. 271.

Matriky oddaných:
Libri baptizatorum

Kniha VIII.
Tomus

List 87.
Folium

Číslo post. -
Num. currens

Den, měsíc a rok oddavek Dies, mensis et annus copulationis	Dne 14 srpna r. 1899. to jest dne: 20 května 1899. léta: Tisícího osmistého sedesátého oddáni jsou byli	
Jméno a příjmení stav čili zaměstnání, obydlí, místo narození, číslo domu, někdejší obydlí, okres a hejtmanství; jméno příjmení a stav rodičů, obydlí jejich, číslo domu a náboženství Nomen, conditio, locus domicil. et nativitatis, nrus domus, prius domicilium, districtus judic. et politic.; nomen, conditio, domicil. et religio parentum	Ženich Sponsus Vojtěch Český, c. k. gymnasiální profesor v Jindřichově Hradci č. 1. manželský syn Jana Českého majitele hospodářství v Ketonovicích, okresu Třeboň, Pomnického, a matky Marie Anny rozené Tyrovce z Ketonovic, obou katolického náboženství.	Nevěsta Sponsa Anna Přeskych, manželská dcera Václava Přeskyho, mlynáře v p. p. ob. sém mlyně v Třeboňi c. 237. a matky Kateřiny rozené Suchomelové z Tábora, - obou katolického náboženství.
Náboženství Religio	Římskokatolické.	Římskokatolické.
Věk Aetas	31 let.	19 let.
Stav Conditio, an prius jam matrimonio juncti fuerint	Volobodný.	Volobodná.
Kněz oddávající Sacerdos copulans	Josef Pišer, děkan.	
Svědkové oddavek Testes copulationis	Hubert Hudec, v. b. ředitel gym. Jindř. Hradeckého. František Mascher, nadlesní v Třeboňi; oba katolici.	
Prohlásky staly se Proclamationes factae		

Na důkaz toho stůj zde podpis a pečť farního úřadu.
Dáno na farním úradě v Třeboňi,
dne 20. května 1899.

Toten-Schein. - Úmrtní list.

Testimonium obitus.

Protektorat Böhmen und Mähren.
Protektorát Čechy a Morava.Bezirksbehörde: TELTSCHE TELC.
Okresní úřad: Neuhaus - J. HradecBezirksgericht:
Okresní soud: Neuhaus - J. HradecDiözese Budweis.
Diecése česko-budějovická.Vikariat:
Vikariát: Neuhaus - Jindř. HradecPfarre:
Fara: Neuhaus - Jindř. HradecNr. Exh. 4554/1940Sterbematrik:
Matriky zemřelých:
Libri defunct.Buch
Kniha
Tom.XIV
Blatt
List
Fol.Post-Nr.
Číslo post.
Num. curr.

175

Tag, Monat u. Jahr
Den, měsíc, rok
Dies, mensis et anus
obitus et depositionisam: 17. IX. 1940 d. i. am sedmnáctého srpna
úmrtí: 17. IX. 1940 t. j. dne ist gestorben und
21. srpna 1940. beerdigt worden
am
pohřben dneSterbeort
Místo úmrtí
Locus obitusJindřichov Hradec
č. 32-11Bezirks
OkresníGericht - soud: Neuhaus - Jindř. Hradec.
Behörde - úřad: Neuhaus - Jindř. Hradec.Verstorbener,
Name, Charakter,
Wohnort
Zemřelýjméno, zaměstnání, byt
DefunctusJosef Slavík sládek v. r. v Jindřichově Hradci
č. 32/11. manžel Marie rozené Česke z Jindřichova
Landsee č. 76/II.Religion - Religio
Náboženství

römisch katholisch - římskokatolické.

Geschlecht - Genus
Pohlavímännlich - ~~weiblich~~ — mužské - ~~ženské~~Stand - Stav
Num liber vel uxoratus
vel vid. fueritženatýAlter - Aetas
Věk73 let 5 měsíců 13 dnů; nar. 4./IV. 1867Ort der Beerdigung
Místo pohřební
Locus deposit.Místní krematorium v Č. BudějovicíchKrankheit und Art
des Todes
Nemoc a způsob smrti
Morbus et modus mortisMyodegeneratio anis chronica de vhl. krtm
č. 24. 1. 12. 1940.Einsegnender Priester
oder Zeuge
der Beerdigung
Pochovávající kněz
či svědek pohřbu
Sacerdos sepel. seu
testis sepult.Leopold Gembera spínec krematoria
v Č. Budějovicích.Wann und von wem
wurde der Vestorbene
mit den heil. Sterbesakra-
menten versehenKdy od koho byl zemře-
lý svátostmi zaopatřen
Sacramentis provisus

Urkund dessen die eigenhändige Namensfertigung und das beigedrückte Pfarramts-Sigill.

Na důkaz toho stůj zde vlastnoruční podpis a pečeť farního úřadu.

In quorum fidem manu propria subscripsi et sigillo parochiali munivi.

Československá republika
Okresní úřad

Místo narození
Locus natiuitatis

Liboměřice

Liboměřice kláš. ul. č. 21

Křestní list.

Testimonium baptismale

Nr. Exh.

3340/31

Křestní knihy sv.

pro 1931

str.

C. 277

Lib. baptiz. tom.

fol.

Exph.

Den, měsíc a rok Dies, mensis et annus		Jméno Nomen		Otec Pater	Matka Mater	Kmotří Patriní
narození natiuitatis	pokřtěni baptismi	dítěte infantis	kněze křtícího baptizantis			
1931 listopad 21.	prosi- meci 6.	Ladis- lav	Josf Phiberek kapl.	Forman, Václav, r. k. poslan. zvlášť nec v Lib. m. křt. přivolaný z n. okr. Lib. m. křt. na křtění v křt. m. křt. na křtění v křt. m. křt.	Anička, rozn. zvlášť dceru Václava zvlášť okr. poslan. zvlášť Čechů a husy rozn. Mladá Boleslav, křt. na křtění v křt. m. křt.	František Klimeš, bank. uředník Liboměřice
roku 1931 an. 31						

Království české
Regnum Bohemiae
C. k. okresní úřad
C. k. okresní soud
Výtah z matriky oddaných při úřadě
E. lib. copulationum officii

Oddací list.

Testimonium copulationis.

Diecéze: Liboměřice
Dioecesis: Mladá Boleslav
Vikariát: Mladá Boleslav
Vicariatus: 69.
Čís. Exh. 1901.
fol. 141.

Rok, měsíc, den a místo Dies, mensis et annus copulationis		Oddávající kněz Nomen copulantis		Ženich a nevěsta Sponsus et sponsa		Svědkové Testes	Poznámání Adnotatio
1921 duben	25.	Ellmayer	manžel z Horního křt. 1846. 25.	Václav Forman, stolař v Liboměřicích č. 34. syn Antonína Formana, kováře v Dolním křt. č. 2. a Marie rodnou Dobrušku a Benešovu manželku a Marie rodnou Dobrušku a Benešovu manželku a Marie rodnou Dobrušku a Benešovu manželku	Anička zvlášť, dceru Václava zvlášť okresního úřadu v Horním křt. č. 1. a dceru rovnou zvlášť a dceru zvlášť v Dolním křt. č. 2. na křtění v křt. m. křt.	František Polbrcht zvlášť křt. zvlášť Liboměřice č. 1. Antonín Forman zvlášť křt. zvlášť Liboměřice č. 2.	zvlášť křt. zvlášť Liboměřice č. 1. na křtění v křt. m. křt.

Republika československá
Proletariat Československa
Okres. úřad - Magistrát
Districtus polit.: Mladá Boleslav.
Soudní okres:
Districtus iudic.: Mladá Boleslav.
Místo úmrtí:
Locus mortis: Mladá Boleslav.
Číslo jedn.: 182/45.
Nr. exh.: 182/45.

Úmrtí list.

Testimonium obitus.

Archidiecéze: Liboměřice
Archidioecesis: Liboměřice
Vikariát: Mladá Boleslav
Vicariatus: Mladá Boleslav
Matriky zemřelých svazek 1901.
folio 185.

Den Dies	úmrtí obitu	pohřbu deposit.
	9.	13.
Měsíc Mensis	květen	
Rok Annus	1945.	

t. j. jeden tisíc devět
čtyřicet pět

Jméno a stav
zemřelého

Václav Forman, poštovní důvěrník,
v Mladé Boleslavi - Lámelova ul. narozen
na M. l. 1844. 10. 25.

ČESKÁ REPUBLIKA

RODNÝ LIST

v knize narození matričního úřadu

okres

ve svazku roč. strana/list poř. č.

Místo narození	
Den, měsíc a rok narození	
Rodné číslo	
Pohlaví	
Jméno, popř. jména dítěte	
Příjmení dítěte	
Otec dítěte: jméno(a) a příjmení, popř. rodné příjmení datum a místo narození, okres/stát rodné číslo	
Matka dítěte: jméno(a) a příjmení, popř. rodné příjmení datum a místo narození, okres/stát rodné číslo	
Poznámka	

V

dne

.....
jméno, příjmení a podpis matrikáře

ČESKÁ REPUBLIKA

ODDACÍ LIST

v knize manželství matričního úřadu

okres

ve svazku roč. strana/list poř. č.

Místo uzavření manželství		
Den, měsíc, rok uzavření manželství		
	muž	žena
Jméno(a) a příjmení, popř. rodná příjmení		
Den, měsíc, rok a místo narození, okres/stát		
Rodné číslo		
Osobní stav		
Jméno(a) a příjmení, popř. rodná příjmení rodičů		
Dohoda o příjmení: muž: žena: děti:		
Poznámka		

V

dne

.....
jméno, příjmení a podpis matrikáře

ČESKÁ REPUBLIKA

ÚMRTNÍ LIST

v knize úmrtí matričního úřadu

okres

ve svazku roč. strana/list poř. č.

Místo úmrtí	
Den, měsíc a rok úmrtí	
Jméno(a) a příjmení, popř. rodné příjmení	
Den, měsíc, rok a místo narození, okres/stát	
Osobní stav	
Rodné číslo	
Pohlaví	
Místo trvalého pobytu, okres/stát	
Manžel(ka): jméno(a) a příjmení, popř. rodné příjmení rodné číslo	
Poznámka	

V

dne

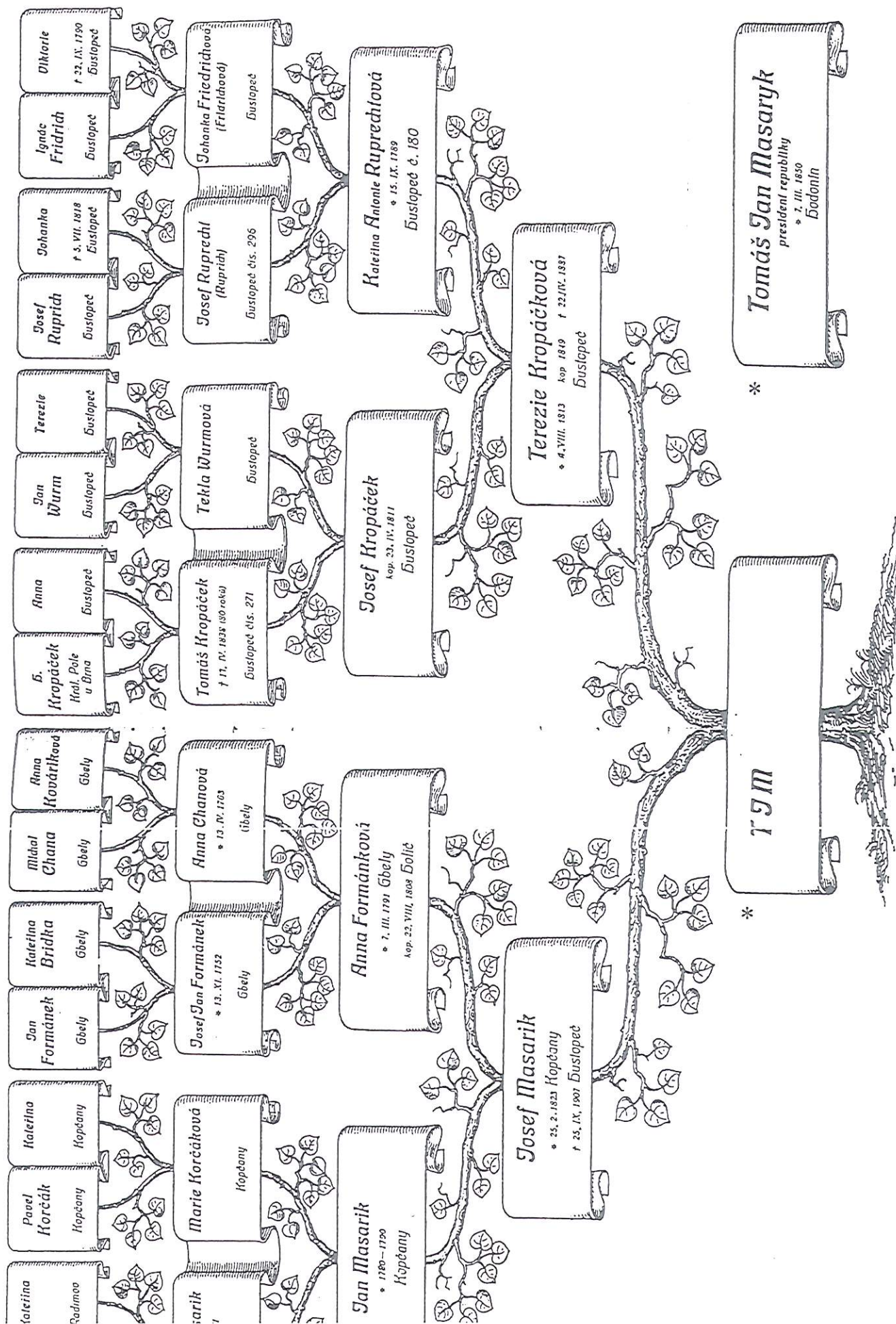
.....
jméno, příjmení a podpis matrikáře

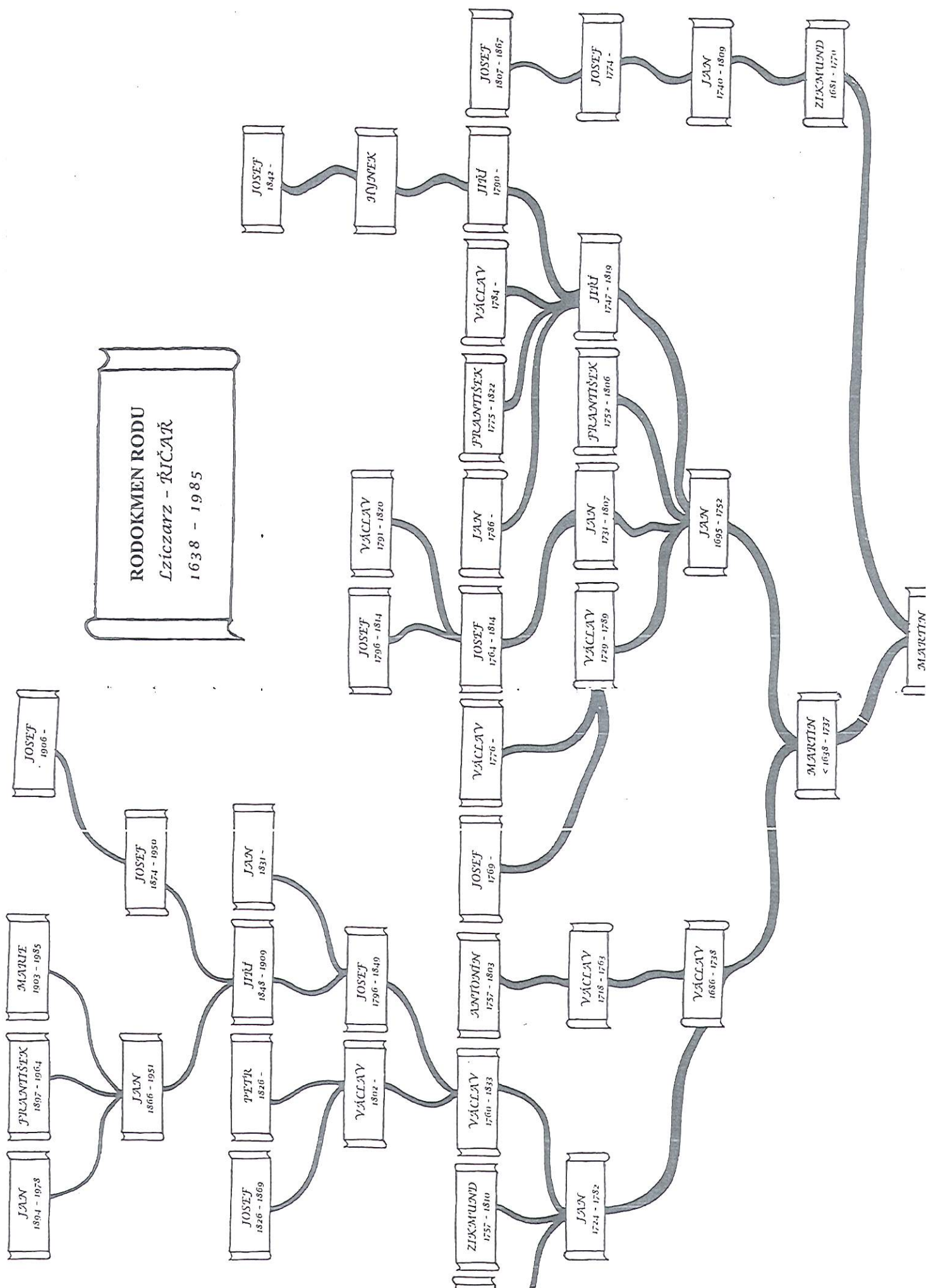
tab. 3 Vzor formuláře výpisku:

1) Výpis z matriky: NAROZENÍ – ODDAVEK – ÚMRTÍ		od: 2) do:	fond: 3)
Název matriky: 4)			
Farní úřad: 5) místo: 6)			
Archiv: 7) dat.: 8) inv. č. 9) far. č.: 10)			
pag.: 11)	místo: 12)	dat.: 13)	zápis: 14)

Vysvětlivky k jednotlivým řádkům formuláře:

1. Tiskopis výpisu z matriky je univerzální jak pro matriku narození, oddavek, tak i úmrtí. Podle druhu zápisu jedno označení ponechá a ostatní se přeškrtnou.
2. V řádku od: ... do: ... se zapisuje rozsah let, pro který je do matriky zapisováno.
3. Každý výpis z matriky je součástí rodopisného fondu genealoga. Do řádku „fond“ se vypisuje číslo, pod který výpis zařazen do seznamu fondu.
4. Název matriky se uvádí tak, jak je nadepsán na deskách nebo na titulním listu matriky. Uvádí se plné zkrácené názvy, a to v jazyce, ve kterém jsou zápisy prováděny (čeština, němčina, latina). Z úsporných důvodů mohou zápisy ze dvou matrik provedeny na jednom listu. Pak se v záhlaví uvedou oba názvy.
- 5-6. Není zbytečné uvádět celé pojmenování farního úřadu i s místem sídla fary.
7. Pro případnou potřebu opětovného nahlédnutí do matriky je účelné zapsat si místo jejího uložení.
8. Datum zápisu udává, kdy byl výpis z matriky v archivu proveden.
9. Každý archiv má matriky uloženy podle svého označení inventárním číslem, které je vyznačeno na hřbetu knihy a je uvedeno v seznamu matrik.
10. Kromě uvedeného inventárního čísla může být na deskách matriky uvedeno i staré číslo dle původního farního označení.
Údaje v řádcích 1 až 10 jsou společné pro různé matriky. Do spodní části formuláře, sloupce 11 až 14, se zapisují konkrétní výpisy personálních záležitostí jako narození, oddávky, úmrtí. Je vhodné opsat znění celého zápisu v matrice. Na jednom listě může být zapsána jedna nebo více událostí dle rozsahu výpisů.
11. „pag.“ označuje stránku v matrice. Mnohde se najde dvojí číslování stránek. Jedno původní (farní), které může mít formální závady, a proto při restaurování nebo historickém zpracování knihy došlo k přečíslování. Je vhodné, aby si badatel provedl poznámku, o jaké číslování se jedná.
12. Místo. Zde se zapisuje označení místa, kde se událost odehrála. U narození jde o místo porodu. Pozor na rozdíl o místo křtu! Místo narození nemusí souhlasit s místem bydliště rodičů.
13. Pro úsporu místa se datum vypisuje numericky.
14. Do oddílu „zápis“ se opisuje celé znění zápisu v matrice. Zápisy prováděné v 17. století a v 1. polovině 18. století prováděl farář dle vlastního uvážení. Ve 2. polovině 18. století však konsistoř katolické církve předepsala jednotný způsob zápisu.

Československá Republika.

Křestní matriky svazek

list

Okresní politická správa

Okresní soud

Místo narození, čís. domu

Dolní Beřkovice č. 82.

Farní úřad ve Věhověsi

pošta Dolní Beřkovice.

Nr. Exh.

Farní

pošta Dolní Beřkovice

Křestní list.

č. 92.

Den měsíc a rok	narození	2. čerence 1877. Teden tisíc 877.
	křtu	8. čerence 1877.
Jméno dítěte		Stanislav Slavík
Náboženství		římsko-katolické
Lože		manželské
Otec		Jedáček Slavík, skládka v Dolních Beř- kovkách č. 82, manželský syn Floriána Sla- víka, skládka v Krasné na Moravě č. 209 a Barbory rozené Gruskové z Paulic u Znojma na Moravě.
Matka		Marie rozená Pícková z Golčova Jeníkova č. 82, kmen a křesťanského, manželská dcera Micháše Pícky, majimce v Golčově Jení- kově č. 82, a Kateřiny rozené Frischové z Beř- kovic na Moravě.
Kněz, jenž křtil		Jan Schrecker, farář
Kmotr a svědek		Josef Houdelka a Jan Pícký z Golčova Jeníkova a Alois Brachfeld z Klombr- ova
Porodní asistentka		Amalie Alfery, z kméně

Farní úřad ve Věhověsi

Z

úřadu v

22. čerence 1877.

Po kom jsme, kde a jak žili naši předci? Prolézáni větvi rodokmenu přináší překvapivá zjištění.

Po stopách rodu

Jak úspěšně hledat a najít předky

Koho by nezajímalo, jaký má původ? Minulý režim vysoko cenil ten dělnický, dnes by leckdo rád našel mezi předky nějakého šlechtice. Ti, kdo rodovému hledání propadli, mluví o detektivním pátrání. A je jich stále víc.

Zájem o rodopis v Česku už několik let vytvrvale stoupá. Archivní badatelny praskají ve švech. „Začíná to být neúnosné,“ říká Vladimíra Hradecká ze Státního oblastního archivu v Praze. Hledačů předků se do

tohoto archivu hrne tolik, že je nutné objednávat se s dvouměsíčním předstihem. Situace se prý poněkud zlepšila až na podzim, kdy bude otevřena větší badatelna v novém archivu na pražském sídlišti Chodov.

Kromě nejpocetnějších rodopisců z archivních fondů čerpají regionální historici, vědci, studenti-diplomanti i demografové. „Myslím, že jde o celosvětový jev, podobné zkušenosti má například i kolegyně v diecézním archivu v německém Řezně,“ říká doktorka Hradecká.

A k čemu je celá námaha vlastně dobrá? „Je to nekonečný detektivní seriál,“ říká o tomhle podivuhodném badatelském koníčku jeden z těch, kdo mu propadli.

Začněte doma

Asi každého z nás jednou napadne: Po kom jsme tak kudrnatí, výtvarně nadaní, snědí, šlachovití, pihovatí, pomněnkově modroocí? Kde a jak vlastně žili a čím se živili naši předkové? Tedy nikoli celý poněkud anonymní národ, ale naši vlastní prapradědové a praprabáby. Kde hospodařili a jak se vlastně všichni ti lidé jmenovali?

Ten, kdo se nespokojí jen s odpovědí „dědeček býval obchodním příručím, babička uměla krásně zpívat a pradědeček prý bojoval na Piavě“, může zkusit zapátrat dál. Co ke své výpravě proti proudu času potřebuje? Známost, pílí, nekonečnou trpělivost a špetku štěstí.

Odměnou mu bude radost detektiva, který odkrývá předivo dávno zapomenutých vztahů a střipky osudů nikoli vysněných románových postav, ale lidí z masa a kostí. Svých předchůdců. Pátráme-li po osudech svého rodu, zaručeně při tom narazíme na různá překvapení.

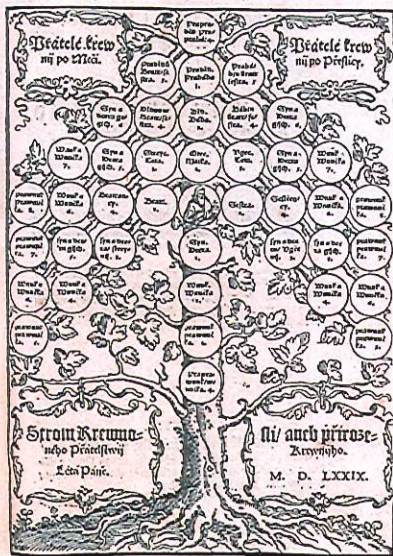
A co teprve, když pak navštívíme krajinu svých předků? Říká se, jako bychom se náhle ocitli v území, kde to důvěrně známe. Jakby ne! Vždyť tady žili naši pradědové a praprabáby

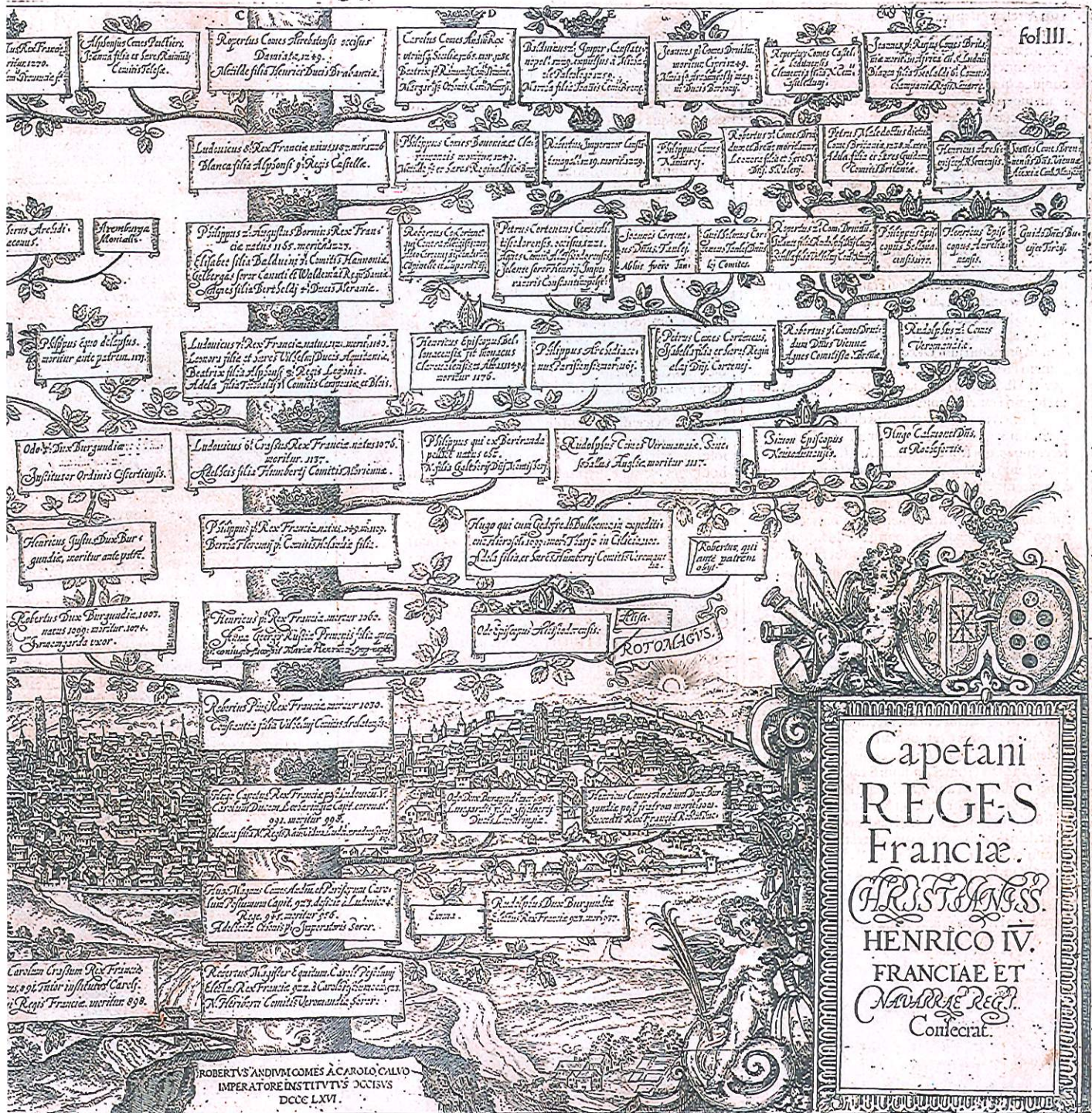
možná celá staletí. Chovejte se ale citlivě k těm, kteří dnes vaši „rodnou chalupu“ obývají. Vaše radostné poskakování kolem stavení a zuřivé fotografování si totiž mohou vykládat všelijak.

Spusťte pátrání!

Jak zahájit rodopisné pátrání? Jednoduše doma. Prohlédněte zažloutlé křestní a oddací listy, školní vysvědčení, domovské a výuční listy po pra- a praprarodičích. Potom navštivte žijící příbuzné a pamětníky. Nelitujte času stráveného nasloucháním jejich vyprávění o zašlých časech. Trpělivost se vyplácí. Mnozí z nich pamatují zaniklý svět, ve kterém se rodičům vyžilo, doma se svítilo petrolejem a o jedny boty se střídali zástup sourozenců.

Strom pokrevních vztahů z práv městských Pavla Kristiána z Koldína z roku 1579. Zachycoval v obecné podobě pokrevní příbuzenství i s terminologií (pravnu, vnuk...) pro potřeby dědického vypořádání.

Dynastie Kapetovců. Panovnícké rodokmeny Principium Christianorum Stemmata od Antonia Albizzia z roku 1627.

Z ústního podání získáte charakteristiky lidí dávno odpočívajících na hřbitovech a možná také jejich fotografie. Mimochodem, u žádného snímku nezapomeňte zapsat, kdy byl pořízen a kdo je na něm zachycen. Pokud identifikaci neuskutečnit s běhlovlasým pamětníkem dnes, zítra už ji nikdo nedá dohromady. Odborníci doporučují vyprávění pamětníků zapisovat, případně nahrávat na magnetofon. Nezapomeňte se vypyat i na zdánlivě maličkosti: jaké byly vztahy se sourozenci, kde se budoucí manželé seznámili, jak vypadal všední den a jak den sváteční.

Pokud někdo ze starších příbuzných vládne perem, je dobré poprosit ho, aby své paměti sám sepsal. „Požádal jsem před lety babičku,

aby sepsala své vzpomínky. Dodnes, dávno po jejím odchodu, se k těm řádkům vracím a nalézám v nich stále nové roviny.“ líčí podobnou zkušenost rodopisec a publicista Bob Fliedr.

Za předky do archivu

Poté, co jsme domácí prameny vyčerpali a všechny příbuzné a pamětníky podrobili podrobným výslechům, nezbyvá než pustit se na dobrodružnou plavbu do archivu. Ještě než překročíme jeho práh, měli bychom si promyslet, co bude naším cílem. Pokud nás zajímají všichni přímí předkové, zkusíme sestavit tzv. vývod.

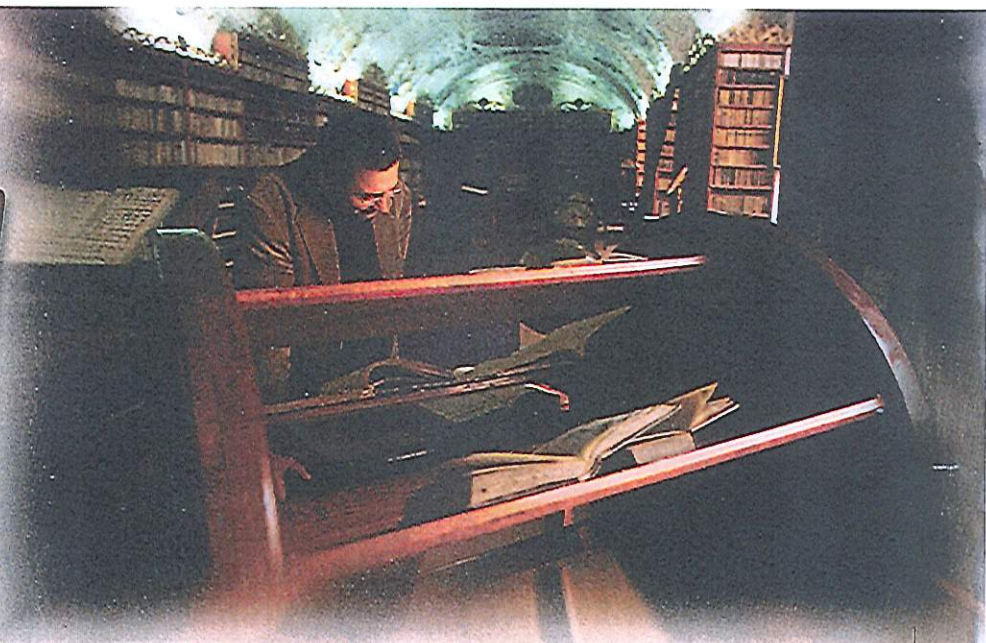
Vývody dříve sloužily k prokazování urozeného původu probanta (toho, od něhož se

vývod odvíjí), protože ukazují, „jaká krev do dětí přešla po předcích obojího pohlaví“. Od probanta pokračujeme stále do minulosti tím, že zjišťujeme jeho rodiče a rodiče jeho rodičů. Nezapomeňme, že v každé generaci se počet našich předků zdvojnásobí.

Jestliže nás zajímají všichni potomci nějakého vzdáleného předka, sestavujeme rozrod. Pokud nás zajímají jen nositelé určitého příjmení (nejsou sledovány rodiny vdaných dcer, pouze se uvede, za koho se provdaly), půjde o tzv. rodokmen. Všechna tato schémata jsou ovšem pouze jakousi „kostrou“. Skutečným ovocem rodopiscovy práce je pak výpravná rodová či rodinná kronika, doplněná obrázky, fotografiemi a rodopisnými „pavouky“.

Diadochos od Bartoloměje Paprockého z Glogolu a z Paprocké Vůle z roku 1602. Autor popsal posoupnost významných českých šlechtických rodů a nechal ji doplnit dřevorezy s jejich portréty.

Ještě jedno mějme na paměti: zápisy v matrikách či pozemkových knihách bývají vedeny tu třaslavou rukou staříčkého faráře, onde rozmáchlým škrabopisem c. k. úředníka. Často německy, občas latinsky. Kdo neabsolvoval klasické gymnázium ani nerozluští kurent (původně gotické, „špičaté“ písmo), nemusí hned věšet hlavu. Vše může dohnat sám nebo na kurzech pro začínající rodopisce, které pořádá Česká genealogická a heraldická společnost v Praze. Kromě výuky čtení starých textů je na takovém kurzu adept rodopisu poučen o starých měnových a měrných soustavách nebo o datování listin podle církevních svátků. Získá představu, co lze vyčíst z pozemkových knih, soupisů poddaných či zpovědních seznamů.

Matriky a císař Josef

„Badatel může vypátrat nepřetržitou rodovou posloupnost do doby vlády Marie Terezie, velice teoreticky do konce třicetileté války,“ říká Vladimíra Hradecká. Matriky, které u nás začaly vést faráři až koncem 16. století, se většinou dochovaly teprve ze století následujících.

Ani tehdy, když se matrika zachovala, není ještě vyhráno. Někdy zápisy chybějí nebo bývají neúplné. Co lze vytěžit například ze zápisu „Dnes pokřtil jsem Mařenku, otce Jana a ženy jeho Magdaleny“, kde farář neuvedl ani rodové příjmení, zaměstnání ani bydliště otce, natož jméno matky za svobodna?

„Vysvětlují studentům podobné nedostatky tak, že matriky bývají knihami soukromoprávními, tedy jakýmsi farářovým „výkazem práce“, a teprve za josefinských reforem se staly knihami veřejnoprávními,“ vysvětluje Hradecká. Proto také za Josefa II. začalo být uváděno vedle data křtu také datum narození.

Tohoto osvětleného monarchu by měli rodopisci zvláště velebit. Nařídil totiž, aby každý přijal jedno trvalé příjmení. Do těch dob bývalo zvláště na venkově běžné, že muž změnil příjmení po chalupě, kterou zakoupil, či podle ženy, ke které se přizemil. Z Antonína Procházky se po svatbě s Annou Vaverovou klidně stal Antonín Vavera. Jejich synovi pak mohli lidé říkat Vaverka. K lepší identifikaci osob přispělo i číslování domů, u nás zavedené roku 1771. Tolerančním patentem císař povolil také matriky pro nekatolíky. Zvláště byly vedeny matriky židovských obcí.

V padesátých letech 20. století pak byly staré matriky z celého Československa svezeny z farních úřadů do depozitářů státních oblastních archivů v Brně, Litoměřicích, Opavě, Plzni, Praze, Třeboni a Zámrsku. Zde pod odborným dohledem archivářů odpočívají dodnes.

Badatelé i na síti

Matriky narozených obsahují zápisy o křtu (narození), matriky oddaných o svatbách a matriky zemřelých o úmrtích (pohřbu). Přesto zde není o leccaké zajímavosti nouze. „Našel jsem třeba poznámku, že za křest zaplatili osmnáct krejcarů, jindy pět grošů. Matrika fary Vřeskovice obsahuje celý popis inventáře kostela

Když se řekne rodopis

Rodopis čili *genealogie* (z řeckého slova *genos*, latinsky *genus*, rod) popisuje vztah mezi lidskými jedinci vyplývající z jejich společného rodového původu. Rodopisné zkoumání zprvu sloužilo především k získání a udržení dědičných šlechtických výsad a titulů. Proto se ve středověku týkalo zejména panovníka a aristokracie. Postupem času se rodopisný zájem rozšířil na nejširší společenské vrstvy. „Rodopis sleduje vývoj duševního života a schopností příslušníků rodu, jejich hospodářský vývoj a úpadek, zjišťuje jejich příčiny, sleduje chorobné zjevy projevující se v řadě rodových příslušníků, jako např. sklon k zločinnosti, alkoholismu a jejich vlivy na zdravotní a mravní stav rodu, stopuje vývoj a případné změny v národnostním vědomí, zjišťuje jeho příčiny a následky a pomáhá buditi zájem o vzdálenější příslušníky rodu, s nimiž navazuje bližší styky,“ napsal František Roubík v *Příručce vlastivědné práce* (1941).

z roku 1693,“ říká jeden z badatelů, Jan Mareš. U zápisu o křtu dítěte Jiřího Dlouhovského na Velkých Petrovích z roku 1649 nalezl Mareš farářovu doušku „Pán Bůh rač mu dáti dlouhé zdraví a velký korbél starého piva“.

Někdy matriční zápis promlouvá s výmluvnou nalahavostí. Třeba farář Jan Daniel Beránek z Říčan v prosinci 1713 zapsal: „Pacholátko Vít, okolo sedmi let, nevím z jaké všetečnosti dětinské vejda na led se probořil, volal křičel ku spomocení na půl hodiny, tak jak lidi pravějí, ale že mnohým sladší korbél nežli spomocení, tak zahynouti musil. Oni se navrativše zase se točili a pili a ani na mši svatou nešli.“

Samotné matriky ovšem doplácí na svoji oblibu. Častým listováním totiž neuvěřitelně trpí. Proto jsou badatelům k prohlížení pokud možno půjčovány jejich kopie na mikrofilmu a mikrofiších. Badatelé se ale moderní techniky nelekají. Nikoho dnes nepřekvapuje, že k sestavování rodopisných schémat jsou běžně užívány počítačové programy. Svědectví o tom, že rodopis se nevyhýbá ani internetu, může podat skupina nadšenců, kteří si na síti síť navzájem radí na chatu. Zkuste se přidat na adrese www.mageo.com/.chatroom/3451.

Jan Oulík

Máte-li štěstí, vysledujete v matrikách své předky čtyři sta let nazpátek.